

DSP

Effectiviteit beleid risicjongeren

Wijk Veldhuizen A gemeente Ede

Paul van Egmond en Aniek Verwest

Met medewerking van Bram van Dijk en Linda van Dongen

Amsterdam, 19 oktober 2016

Paul van Egmond
pvanegmond@dsp-groep.nl
06-16110884

Aniek Verwest
averwest@dsp-groep.nl
06-20986096

Inhoud

Managementsamenvatting	5
1 Inleiding	9
1.1 Aanleiding	9
1.2 Onderzoeksvragen	9
1.3 De wijk Veldhuizen A	10
1.4 Risicjongeren in Veldhuizen A	10
1.5 Leeswijzer	11
2 De incidenten	12
2.1 Jaarwisseling 2015/2016	12
2.2 Mei 2016	13
2.3 Incidenten bekeken vanuit het proces van maatschappelijke onrust	16
3 Het beleid	18
3.1 Probleem en context	18
3.2 Vijf domeinen	20
3.3 Domein Individueel	21
3.4 Domein Gezin	23
3.5 Domein Sociale omgeving	24
3.6 Domein fysieke omgeving	26
3.7 Domein toezicht en handhaving	27
3.8 Uitvoering van het beleid	28
4 Ontwikkeling veiligheid in Veldhuizen A	31
4.1 Ontwikkeling subjectieve veiligheid	31
4.2 Objectieve veiligheid in relatie tot risicjongeren	32
4.3 Monitor Marokkaans Nederlandse risicjongeren	32
5 Conclusies	34
5.1 Hoofdvraag	34

5.1	Incidenten	34
5.2	Beleid	36
6	Aanbevelingen	39
	Incidenten	39
	Beleid	39
Bijlage 1	Onderzoeksverantwoording	41
Bijlage 2	Literatuur	46
Bijlage 3	Tabellen beleidsdomeinen	49
Bijlage 4	Tabellen veiligheid Veldhuizen A	60
Bijlage 5	Monitor Marokkaanse Nederlanders	64
Bijlage 6	Maatschappelijke onrust	66

Managementsamenvatting

In de wijk Veldhuizen A in de gemeente Ede ondervinden bewoners al jarenlang overlast van risicojongeren. De veiligheid en leefbaarheid worden hierdoor ondermijnd. Naar aanleiding van incidenten in 2008 hebben de gemeente en haar partners de aanpak van risicojongeren in de wijk geïntensiveerd. Tijdens de jaarwisseling van 2015-2016 en in mei 2016 vonden opnieuw incidenten plaats. Naar aanleiding daarvan heeft de gemeenteraad het college gevraagd een extern onderzoek uit te laten voeren naar het ontstaan van de incidenten en de effectiviteit van het gevoerde beleid op het gebied risicojongeren in de wijk Veldhuizen A.

De incidenten

Incidenten kunnen ontstaan vanuit een maatschappelijk probleem, een zogenaamde voedingsbodem. In Veldhuizen A wordt de voedingsbodem gevormd door een niet-homogene groep, grotendeels Marokkaans Nederlandse, risicojongeren. Uit onderzoek blijkt dat migrantenjongeren relatief vaak geconfronteerd worden met risicofactoren voor crimineel gedrag: slechte buurten met veel armoede, veel doorstroom en slechte sociale cohesie, verkeerde vrienden, weinig betrokkenheid bij ouders en school, gebrekkig ouderlijk toezicht; en – op het persoonlijke vlak – een gebrek aan zelfcontrole. Respondenten in Ede geven aan dat veel jongeren uit deze groep zich achtergesteld voelen.

Triggers kunnen ervoor zorgen dat vanuit de voedingsbodem incidenten ontstaan. De trigger voor de incidenten rond de jaarwisseling was, zoals op zoveel plekken in Nederland, de avond zelf: op deze avond nemen veel jongeren het niet zo nauw met de geldende regels. Ook gaven respondenten aan dat de naderende sluiting van het theehuis een rol kan hebben gespeeld. De incidenten rond de jaarwisseling waren ernstig, maar niet heel uitzonderlijk als je kijkt naar de problemen rond de jaarwisseling in andere (grote) steden in Nederland. Tijdens de incidenten bij de jaarwisseling heeft de aanwezigheid van de Mobiele Eenheid voor escalatie gezorgd.

In mei was de trigger de sluiting van het theehuis zonder een vervangende locatie en oudere jongeren die het daar niet mee eens waren. Deze oudere jongeren stookten jongere jongens op en tijdens één nacht mondde dit uit in rellen en in de weken erna in een aantal autobranden. Autobranden zijn eenvoudig te veroorzaken, de pakkans is klein en de schade groot. Autobranden komen dan ook honderden keren per jaar voor in Nederland. Bij beide incidenten waren naast jongens uit Veldhuizen A, ook jongeren uit andere Edese wijken en uit andere gemeenten betrokken.

Aan de vooravond van de sluiting van het theehuis waren er signalen vanuit de risicojongeren dat er iets zou gebeuren, maar deze waren volgens de respondenten niet van dien aard dat incidenten op een dergelijke schaal te verwachten waren. In het wijkteam werd de sluiting besproken en de verwachting was dat oudere

criminele jongens die vaak in het theehuis kwamen zich niet zouden roeren omdat zij er belang bij hebben uit het zicht van de politie te blijven. Er werd besloten rond de sluiting extra politie en toezichthouders op straat in te zetten. Volgens respondenten bleek de inschatting wat betreft de oudere jongens achteraf fout. De nadruk bij de voorbereiding op beide incidenten lag op extra toezicht op straat en minder op het onderhouden van contact met de risicjongeren. Hierdoor zijn mogelijkheden tot de-escalerend optreden in de voorbereiding op de incidenten niet volledig benut.

Als reactie op beide incidenten werden met name gebiedsgerichte maatregelen ingezet: de openbare orde was aangetast en daarom is er meer toezicht op straat ingezet met meer bestuurlijke bevoegdheden. In mei zijn ook persoonsgerichte maatregelen ingezet. Toen waren er acht aanstichters in beeld en die zijn repressief aangepakt door de politie. Ook zijn er circa 30 jongeren die betrokken waren thuis bezocht door gemeente en politie uit het oogpunt van preventie, straf en zorg. De openbare orde werd met de inzet van de maatregelen na beide incidenten snel hersteld, al bleef er in mei enkele weken sprake van onrust in de wijk door de autobranden.

Het beleid

Met beleid is het mogelijk de genoemde risicofactoren voor crimineel gedrag en dus ook de voedingsbodem voor incidenten aan te pakken. Belangrijk om te realiseren is dat de situatie niet volledig maakbaar is: met effectief beleid zal slechts een deel van de risicofactoren weggenomen kunnen worden. Er blijft dus een voedingsbodem waaruit incidenten kunnen ontstaan.

Voor een analyse en toetsing van het beleid is nodig om de context te kennen. De tijdsgeest, maatschappelijke ontwikkelingen en landelijke wet- en regelgeving hebben invloed op de lokale context en dus op het beleid en de interventies die kunnen worden ingezet. De context is nader uitgewerkt in hoofdstuk 3. Analyse van het beleid laat zien dat Ede de afgelopen jaren veel heeft ingezet op risico- en beschermende factoren, waarmee de kans dat risicjongeren afglijden in (zwaardere) criminaliteit is verkleind. Dit is gebeurd op de domeinen individu, gezin, sociale omgeving, fysieke omgeving en handhaving en toezicht. Er zijn een aantal belangrijke ontwikkelingen te benoemen:

- ① Het werkveld rond risicjongeren is heringericht met de oprichting van het Veiligheidshuis en de introductie van wijkteams, sociaal teams en het sociaal interventie team. Hierdoor en doordat geleerde lessen worden benut, zijn aanpakken in de loop der jaren verder geprofessionaliseerd en ingebed en wordt er meer integraal gewerkt.
- ② De afgelopen jaren heeft preventie, naast repressie, steeds meer aandacht gekregen. Er wordt vindplaatsgericht gewerkt waardoor signalen eerder opgemerkt worden en vroegtijdiger ingrijpen mogelijk is. Mede hierdoor zijn risicjongeren beter in beeld en lukt het beter hen te bereiken. Voor een deel van de risicjongeren is dit nog lastig. De gemeente wil daarom komend jaar jeugdactiviteiten outreachender inzetten om ook deze risicjongeren te bereiken.

- ⦿ Onder invloed van landelijke ontwikkelingen en invulling daarvan in het lokale beleid, zijn *afgebakende* middelen, tijd en expertise specifiek gericht op risicojongeren de afgelopen jaren teruggelopen. Zo zijn verschillende interventies in Ede opgegaan in het sociaal team. Vraaggericht werken staat daarbij centraal en dat sluit niet altijd even goed aan bij de aanpak van risicojongeren.
- ⦿ Er zijn veel projecten specifiek gericht op risicojongeren ingezet en uitgeprobeerd. Doordat dit vooral gebeurt met externe middelen (deels cofinanciering) en een interventie dus stopt wanneer financiering eindigt, ligt een gebrek aan continuïteit op de loer. Mede door jarenlange betrokkenheid van dezelfde groep professionals lukt het vaak wel werkzame elementen te behouden, maar dit is kwetsbaar.
- ⦿ Cultuursensitief werken heeft door de jaren heen steeds meer aandacht gekregen, bijvoorbeeld met subsidie van het Europese Integratie Fonds en sinds 2015 met een breed trainingsaanbod voor alle professionals in Ede die met jeugd werken. Het blijft wel lastig professionals met een diverse achtergrond te werven.
- ⦿ Tot 2011 is ingezet op fysieke herstructurering ter bevordering van de diversiteit van de wijk Veldhuizen A. Onder druk van de economische crisis is dit gestopt en dit heeft daardoor maar een beperkt effect gehad op de diversiteit van de bevolking.
- ⦿ Toezicht en handhaving op de risicojongeren in de wijk wordt op verschillende wijzen vormgegeven. Wijkagenten en jeugdboa's staan hierbij centraal en vullen elkaar aan. Het toezicht is vooral formeel van aard door professionals in uniform.

De resultaten

De effectiviteit van het gevoerde beleid is niet exact te bepalen omdat het beleid uit vele onderdelen bestaat, het onderzoek een zeer korte doorlooptijd kende en er tal van factoren zijn die invloed uitoefenen zoals een economische crisis. We zien dat er verschillende indicatoren in de goede richting wijzen: de veiligheid en leefbaarheid in Veldhuizen A is verbeterd sinds 2008, de feitelijke criminaliteit en het aantal risicojongeren is gedaald en de Marokkaans Nederlandse jongeren uit Ede maken een relatief goede ontwikkeling door, blijkt uit een benchmark met 21 andere gemeenten.

De toekomst

Door de aanwezigheid van de voedingsbodem zijn incidenten in de toekomst niet uit te sluiten. Bij incidenten is het belangrijk dat de politie zo lang mogelijk 'de plattepettenstrategie' voert en contact houdt met de risicojongeren in de wijk. Door het inzetten op meer informeel contact met de jongeren kunnen enerzijds de 'voelhoorns' van de gemeente en haar partners versterkt worden, waarmee de alertheid met betrekking tot incidenten verhoogd wordt en anderzijds kan dit hiermee beter outreachend gewerkt worden. Op het gebied van de aanpak van risicojongeren, en daarmee het verkleinen van de voedingsbodem, concluderen wij dat er veel gebeurd is in de wijk Veldhuizen A. Er gaat veel goed en op een aantal punten kan het beter. Wij denken daarbij aan focus op de doelgroep, langdurige maatwerktrajecten,

(nog) meer investeren in cultuursensitiviteit, betere informatiedeling met justitiële partners en het maken van een slag in kwaliteitsmanagement door monitoring.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In de wijk Veldhuizen A ondervinden bewoners al jarenlang overlast van risicjongeren. De veiligheid en leefbaarheid wordt hierdoor ondermijnd. Naar aanleiding van incidenten in 2008 hebben de gemeente en haar partners de aanpak van risicjongeren in de wijk geïntensiveerd. Tijdens de jaarwisseling van 2015-2016 en in mei 2016 vonden opnieuw ingrijpende incidenten plaats.

De incidenten in Veldhuizen dit jaar hebben geleid tot diverse raadvragen. Op 6 juni heeft de raad op basis van een ambtelijke memo in een informatieve bijeenkomst het college verzocht om een extern onderzoek uit te laten voeren naar de effectiviteit van het gevoerde beleid op het gebied risicjongeren in de wijk Veldhuizen A. De gemeenteraad heeft hiervoor een hoofdvraag en verschillende deelvragen geformuleerd. Deze vragen worden in voorliggende rapportage beantwoord.

1.2 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag die centraal staat in deze rapportage is:

In hoeverre is het sinds 2008 ontwikkelde en gevoerde beleid in de wijk Veldhuizen A effectief als het gaat om de aanpak van risicjongeren en het vergroten van de leefbaarheid?

De deelvragen die door de raad zijn geformuleerd zijn onder te verdelen in vragen over de incidenten en vragen over het beleid.

De incidenten

- ⦿ Hoe zijn de ongeregelheden, vernielingen en autobranden van de nieuwjaarsnacht en in de maand mei ontstaan?
- ⦿ In hoeverre vloeien de genomen maatregelen logisch voort uit de aard van de incidenten?¹
- ⦿ In hoeverre hebben de repressieve en preventieve maatregelen naar aanleiding van de afgelopen incidenten adequaat gewerkt?
- ⦿ Vereisen de incidenten in Veldhuizen A andere maatregelen dan tot nu toe? Zo ja, welke?

Het beleid

- ⦿ Wat is het sinds 2008 gevoerde beleid en hoe is dit uitgevoerd?
- ⦿ In hoeverre heeft het ingezette beleid bijgedragen aan de afname van overlast van risicjongeren en de verhoging van de leefbaarheid in Veldhuizen A?
- ⦿ Wat zijn de meetbare resultaten van het gevoerde beleid?
- ⦿ Welk effect heeft de aanwezigheid van politie en toezicht in de wijk Veldhuizen A?

¹ Deze vraag is door DSP-groep toegevoegd.

In de voorliggende rapportage vindt u een kwalitatieve analyse van het beleid, de incidenten en de ontwikkeling van risicojongeren en de leefbaarheid in wijk Veldhuizen A. In dit onderzoek ligt de nadruk op 'risicojongeren'. Beleid inzake leefbaarheid is niet in de volle breedte onderzocht. Op basis van de kwalitatieve analyse wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvragen. Antwoorden zijn terug te vinden in de lopende tekst van dit rapport en in de conclusies formuleren we per vraag een beknopt antwoord. Dit onderzoek is geen exacte effectmeting. Het is onderzoekstechnisch niet mogelijk een directe relatie te leggen tussen het gevoerde beleid en de veiligheid en leefbaarheid in de wijk. Dat komt omdat het beleid uit zeer veel onderdelen bestaat, de doorlooptijd van het onderzoek zeer beperkt is en er tal van factoren zijn die invloed uitoefenen zoals een economische crisis. Voor een uitgebreidere onderzoeksverantwoording verwijzen we naar bijlage 1.

De focus in dit onderzoek ligt op de periode 2008-2016. De problematiek met risicojongeren in Veldhuizen A bestaat al langer. In dit inleidende hoofdstuk geven we in de volgende twee paragrafen een korte introductie op de wijk en op de incidenten met risicojongeren die zich daar door de jaren heen hebben voorgedaan.

1.3 De wijk Veldhuizen A

De wijk Veldhuizen A in de gemeente Ede werd gebouwd in de jaren zestig en zeventig. De wijk kenmerkt zich door een grootschalige opzet van goedkope (huur)woningen, veel hoogbouw en tamelijk veel groen. Veldhuizen A is onderverdeeld in de buurten De Burgen en De Horsten en telt circa 4.350 inwoners (Ede Buurtmonitor, 2015). Het grootste deel van de bewoners is autochtoon (59%). Daarnaast zijn er veel bewoners van Marokkaanse (14%) en Turkse afkomst (9%). Veldhuizen A heeft samen met de wijken Ede-West, Bennekom en Lunteren het hoogste percentage jongeren in de leeftijd 12-23 jaar. In 2006 was dit 21 procent, vandaag de dag zien we een kleine daling naar 19 procent (MOEWS Gemeente Ede, 2015).

De gemeente Ede is vanaf 2001 bezig met plannen voor de fysieke herstructurering in Veldhuizen A. In 2005 heeft de gemeente een samenwerkingsovereenkomst gesloten met woningcorporatie Woonstede. Een combinatie van technische ingrepen, economische revitalisering en versterking van de sociaal-maatschappelijke structuur moest leiden tot een structurele verbetering van de leefbaarheid in de wijk (2011, gemeente Ede). Diverse hoog- en middelbouwflats zijn gesloopt en hebben plaats gemaakt voor een mix van nieuwe sociale, middel dure en dure woningen om zo een gemengde bevolkingssamenstelling te creëren. Doordat de plannen in 2011 een andere wending kregen wegens economische redenen, is dit slechts ten dele gelukt.

1.4 Risicojongeren in Veldhuizen A

Risicojongeren zijn – volgens een definitie van het kennisinstituut Nicis (2009): 'Kinderen of jongeren die meerdere, vaak samenhangende en elkaar versterkende problemen ervaren, waardoor ze het risico lopen

op maatschappelijke uitval en/of verval in criminaliteit. Risicofactoren kunnen voortkomen uit kenmerken van het kind zelf (bijvoorbeeld een verstandelijke, psychische of lichamelijke problematiek), uit omgevingskenmerken zoals een problematische thuissituatie, lage sociaaleconomische status of slechte woonomgeving, en/of uit culturele achtergrond voortkomende knelpunten, zoals het hebben van verschillende waarden en normen of het om moeten gaan met negatieve beeldvorming'.

Veldhuizen A kampt al jaren met overlast van risicojongeren. In de loop der jaren heeft zich een aantal incidenten voorgedaan dat een grote impact had op de wijk. In september 2008 leidden tal van brandstichtingen tot onrust in de wijk. Deze incidenten werden breed uitgemeten door landelijke media. Als reactie op de incidenten werd (opnieuw) een extra politieteam ingezet op de risicojongeren, kwam er cameratoezicht in de wijk en werd er een samscholings- en een gebiedsverbod afgekondigd. In 2016 vonden incidenten plaats tijdens de jaarwisseling en in de maand mei. Deze incidenten staan centraal in dit onderzoek en zijn uitgewerkt in hoofdstuk 2.

De groep risicojongeren in Veldhuizen A bestaat voor een groot deel uit Marokkaans Nederlandse jongeren en de gemeente heeft veel ingezet op deze groep. De focus in dit onderzoek ligt daarom op het beleid dat zich richt op risicojongeren en, wanneer van toepassing, meer specifiek op Marokkaans Nederlandse risicojongeren.

1.5 Leeswijzer

Zoals gezegd vormden de twee incidenten die dit jaar plaatsvonden in Veldhuizen A de aanleiding voor dit onderzoek. Deze bespreken we in het volgende hoofdstuk. We gaan daarbij zowel in op de voorbereiding, aanleiding, het incident zelf als de reactie op het incident. Vervolgens kijken we in hoofdstuk 3 naar het beleid dat is gevoerd op de risicojongeren. We geven daarin een schets van de context waarbinnen het beleid door de jaren heen tot stand is gekomen, een weergave van het beleid zoals het is opgesteld en een schets van de daadwerkelijk uitvoering van het beleid. In hoofdstuk 4 bespreken we de zichtbare resultaten in de aanpak van risicojongeren en de leefbaarheid in de wijk Veldhuizen A. We sluiten dit rapport af met de conclusies waarin we antwoord geven op de door de raad opgestelde vragen (hoofdstuk 5) en aanbevelingen voor de toekomst (hoofdstuk 6).

2 De incidenten

Voor de incidenten tijdens de jaarwisseling 2015/2016 en in mei 2016 gaan we in dit hoofdstuk na wat de aanleiding was, hoe de incidenten zijn verlopen, welke maatregelen er zijn genomen naar aanleiding van de incidenten en wat de situatie daarna was.

2.1 Jaarwisseling 2015/2016

2.1.1 Aanleiding en voorbereiding

Oud en nieuw is op veel plekken in Nederland een moment waarop jongeren het niet zo nauw nemen met de regels waardoor de openbare orde in het geding raakt. In Ede was de afgelopen jaarwisselingen vaak sprake van vernielingen. Omdat een leegstaand, deels vervallen, winkelcentrum een aantrekkelijk doelwit vormt heeft de burgemeester in de aanloop naar de jaarwisseling 2015/2016 druk uitgeoefend op de betrokken ontwikkelaar om de Lindenhorst te slopen vóór Oud & Nieuw. Hierover zijn meerdere gesprekken gevoerd, maar de sloop vond uiteindelijk pas eind april 2016 plaats². Respondenten geven aan dat er vrees bestond voor incidenten rondom het verpauperde winkelcentrum. Voorafgaand aan de jaarwisseling kwamen verschillende jongeren tussen de 12 en 17 negatief in beeld op straat. Zij zijn besproken op het casuïstiekoverleg en er hebben huisbezoeken plaatsgevonden. Achteraf bleken deze jongeren niet betrokken te zijn bij het incident.

Net als alle andere jaren is voorafgaand aan de jaarwisseling met de professionals in de wijk de avond voorbesproken en worden er buurtvaders ingezet om toezicht te houden en jongeren aan te spreken op ongewenst gedrag.

Al op oudejaarsdag 2015 werd de sfeer als 'broeierig' omschreven door respondenten. Mogelijke aanleidingen hiervan worden gevonden in de volgende feiten:

- 🕒 In voorgaande jaren werd er een evenement in de gemeente georganiseerd waar veel jongeren naartoe gingen, maar dat was dit jaar niet het geval.
- 🕒 Dit jaar werd een voetbaltoernooi georganiseerd door Samenstede en Malkander. De opzet hiervan leidde er echter toe dat veel deelnemers snel uitgespeeld waren. Die jongeren gingen vervolgens de straat op.
- 🕒 Overdag werd een Marokkaanse vrouw door een zigeunermeisje aangereden, dit leidde tot enige onrust in de wijk.

² Een deel van het winkelcentrum was verhuurd. Via de rechter is geprobeerd het pand eerder dan einddatum van 30 april 2016 vrij te hebben van huurders. Dit proces duurde lang en het vonnis is meerdere malen uitgesteld. Het uiteindelijke vonnis stelde dat het huurcontract moest worden uitgediend tot 30 april 2016. 1 mei waren de huurders er uit en is gestart met de fysieke voorbereidingen van de sloop. De gemeente geeft aan dat het theehuis wel eerder gesloten had kunnen worden, maar dat ervoor gekozen is de sluiting samen te laten vallen met de sloop omdat een leegstaand theehuis een aantrekkelijk doelwit voor vernielingen kon zijn.

Respondenten zijn het erover eens dat een samenspel van factoren leidde tot onrust op een over het algemeen al onrustige avond in het jaar.

2.1.2 Schets van het incident

Overdag was het onrustig in de wijk nadat er incidenten waren met vuurwerk en de ruiten van een school waren ingegooid. Ook werd er een mobiele camera vernield. In de loop van de avond gooiden jongeren (zwaar) vuurwerk naar elkaar. Dit was opvallend, aangezien het gooien van vuurwerk eerder vooral op objecten (prullenbakken etc.) gericht was. De jongeren richtten zich vervolgens op de buurtvaders. Respondenten geven aan dat het zou gaan om jonge jongens ('de jonge aanwas'). Er wordt echter ook gesproken over oudere jongeren. Volgens respondenten werden via social media geruchten verspreid dat er iets gaande was in de wijk waardoor ook jongeren uit andere wijken naar Veldhuizen A kwamen. Hierdoor ontstond een grote, gemengde groep. Een politiewagen, waarin de burgemeester van Ede zat, werd belaagd met vuurwerk en een stoeptegel. Omdat de sfeer omsloeg riep de politie versterking op en kort hierop is een bus van de Mobiele Eenheid ter plaatse geweest. De daarin aanwezige agenten (niet in ME-uniform) zijn uiteindelijk niet uitgestapt. De aanwezigheid van de ME-bus leidde tot escalatie en een kat-en-muisspel tussen politie en jongeren, maar uiteindelijk keerde de rust terug. Die avond en nacht is er melding gemaakt van vernielingen aan auto's, openlijke geweldpleging tegen goederen, brandstichting, bedreiging en mishandeling.

2.1.3 Reactie en effect

Volgens respondenten voelden jongeren zich geprovoceerd tijdens de jaarwisseling door de zichtbare aanwezigheid van de politie. Ook de aanwezigheid van de burgemeester in de wijk zou daarin een rol hebben gespeeld. De politie geeft aan dat de aanwezigheid van de ME-bus een inschattingsfout is geweest: 'dit werkte als een rode lap'. De burgemeester kondigde een noodbevel af waarmee jongeren weggestuurd konden worden. Tegen de ochtend had de politie de situatie onder controle. Naar aanleiding van het incident tijdens de jaarwisseling is extra politie in de wijk ingezet. De dagen na de jaarwisseling bleef het rustig.

2.2 Mei 2016

2.2.1 Aanleiding en voorbereiding

De aanleiding voor de incidenten die in mei hebben plaatsgevonden, lijkt te komen uit het feit dat het theehuis gesloten werd. Het theehuis zat anti-kraak in het te slopen winkelcentrum De Lindenhorst. Vanaf het begin was duidelijk dat dit een tijdelijke situatie was totdat de daadwerkelijke sloop plaats zou hebben. De sloop is een aantal keer uitgesteld, zoals gezegd tot groot ongenoegen van de gemeente. Volgens respondenten zagen de gebruikers en de uitbater het theehuis als een verworven recht en zij verlangden

een alternatieve locatie. Deze kregen zij niet van de gemeente. Respondenten geven aan dat er personen zijn die mogelijk een rol speelden bij het opstoken van jongeren in de wijk met als doel druk te zetten op de gemeente voor een nieuwe locatie.

Voorafgaand aan de sluiting is er overleg geweest binnen het wijkteam over de mogelijke gevolgen van de sluiting. Er waren signalen vanuit jongeren opgevangen die erop duiden dat er iets zou kunnen gebeuren (volgens een respondent werd er door jongeren gesproken over autobranden), maar de inschatting was dat de signalen niet van dien aard waren dat die mate van ongeregelde heden verwacht kon worden die uiteindelijk hebben plaatsgevonden. De beoordeling van de situatie luidde als volgt: oudere criminele jongens (vaak in het theehuis aanwezig) zouden zich niet roeren omdat zij er belang bij hebben uit het zicht van de politie te blijven en jongere jongens (nooit in het theehuis aanwezig) zouden de sluiting niet erg vinden en geen problemen veroorzaken. Er werd besloten op de dagen rond de sluiting extra politie en toezichthouders op straat in te zetten. Volgens respondenten bleek de inschatting wat betreft de oudere jongens achteraf fout.

2.2.2 Schets van de incidenten

1 tot 3 mei

Op 30 april gaat het theehuis definitief dicht. Op 1 mei wordt er ter hoogte van het theehuis brand gesticht door een groep jongeren. Naar aanleiding hiervan werd op 2 mei een bewaker met een hond geplaatst bij het winkelcentrum. Op 2 mei houdt in het begin van de avond een groep van 30 tot 60 jonge jongeren (12 tot 22 jaar, grotendeels van Marokkaans-Nederlandse afkomst, maar niet allemaal afkomstig uit de wijk Veldhuizen) zich op bij het oude winkelcentrum. Respondenten geven aan dat deze jonge jongens opgestoot waren door de oudere jongens die in het theehuis kwamen. De jongeren beledigen de bewaker en geven aan 'het vanavond af te maken'. Kort daarop trekt de beveiliging zich terug uit veiligheidsoverwegingen. Twee ruiten van de school 'De Bongerd' worden ingegooid, zes voertuigen worden beschadigd en er wordt een steen gegooid naar een politieauto. Tegen middernacht staat een voertuig in brand op de Boekhorst en deze slaat over op twee andere voertuigen. Daarna volgt een tweede autobrand en worden alle ruiten van het winkelcentrum ingegooid. De jongens op straat geven bij de agenten aan boos te zijn over het afpakken van het theehuis en zij willen een vervangende ruimte. De vernielingen worden gezien als vergelding en ze geven aan dat het hier niet bij zou blijven. Hierop vaardigt de burgemeester een noodbevel uit waarmee jongeren gedwongen worden zich te verwijderen en ook wordt een samscholingsverbod van kracht. Daarop keert de rust terug in de wijk. Respondenten geven aan dat de politie de situatie op straat op één avond niet onder controle had. Dat was tijdens de rellen in de avond/nacht van 2 op 3 mei. Daarna was er af en toe een autobrand. De politie geeft aan dat er na die eerste nacht geen sprake meer is geweest van rellen.

Later in mei

Tot half mei worden er in Veldhuizen A nog een aantal auto's in brand gestoken. Hierbij moet opgemerkt worden dat autobranden in veel Nederlandse gemeenten een bekend fenomeen zijn. Dit komt waarschijnlijk omdat het een vrij eenvoudig te plegen delict is, de pakkans zeer klein is (de dader kan al ver uit de buurt zijn als de auto daadwerkelijk in brand vliegt en er blijven geen sporen achter die naar een dader leiden) en het effect (schade, onrust) groot is.

De modus operandi bij vijf van de zeven autobranden in deze periode komt overeen. Twee autobranden wijken af qua modus operandi en pleeggebied (buiten Veldhuizen A) en worden niet beschouwd als incidenten die door dezelfde groep jongeren zijn uitgevoerd. Volgens de politie gaat het hier waarschijnlijk om kopieergedrag.

Volgens respondenten bestond de kern van de daders uit een kleine groep oudere jongeren met woninginbraken en overvallen op hun naam. Het gaat hier om individuen die uit waren op het creëren van maatschappelijke onrust. Er wordt gezegd dat deze groep niet alleen heeft opgestookt om te rellen, maar ook brandstichting en daar mogelijk zelfs voor betaalden.

2.2.3 Reactie en effect

De reactie op de incidenten bestond zowel uit een dadergerichte als een gebiedsgerichte aanpak. Om de rust in de wijk te herstellen en de openbare orde te handhaven heeft de burgemeester - in overleg met de politie en de officier van justitie - de volgende instrumenten ingezet:

- ③ noodbevel
- ③ samenscholingsverbod
- ③ (preventieve) last onder dwangsom (19 keer opgelegd)
- ③ aanwijzing veiligheidsrisicogebied ten behoeve van preventief fouilleren
- ③ verblijfsontzeggingen
- ③ inzet het SGBO (Staf Grootchalig en Bijzonder Optreden) waardoor extra politiemensen uit het district Oost Nederland werden ingezet
- ③ extra cameratoezicht
- ③ inzet particuliere beveiliging
- ③ ondersteuning van de politie door afdeling toezicht

Na de incidenten zijn op 1 en 2 juni circa dertig huisbezoeken afgelegd bij de jongeren en hun ouders. Dit betrof jongeren die begin mei een last onder dwangsom of een noodbevel hadden ontvangen³. De bezoeken stonden in het teken van preventie, straf en zorg.

De politie constateerde dat de rellen zijn veroorzaakt door een kern van acht criminele jongeren. Voor het opsporen van de daders van de autobranden zette de politie een team van twaalf rechercheurs in. De

³ Dit waren grotendeel Marokkaanse Nederlanders. 10 kwamen er uit Veldhuizen A, de rest uit andere wijken in Ede en 2 kwamen van buiten Ede. De leeftijden liepen uiteen van 14 tot 29 jaar.

Marokkaanse gemeenschap organiseerde op vrijdag 6 mei een protesttocht om te tonen dat zij afstand nam van het gedrag van de probleemjongeren.

Het effect van alle ingezette maatregelen is dat de rust na die ene onrustige nacht terugkeerde in de wijk. Wel werd deze rust kortstondig verstoord door een aantal autobranden die door enkele individuen veroorzaakt werden. Sinds mei is het rustig gebleven in de wijk. De jongeren die thuis bezocht waren hebben niet meer voor overlast gezorgd op straat en de gemeente heeft hen later een kaart gestuurd met de constatering dat ze zich aan de afspraken hebben gehouden.

2.3 Incidenten bekeken vanuit het proces van maatschappelijke onrust

In bijlage 6 is het proces weergegeven van het ontstaan van maatschappelijke onrust opgenomen. Kort gezegd kan maatschappelijke onrust ontstaan als er een voedingsbodem is, er sprake is van een incident dat heftige reacties veroorzaakt en als reactie op het incident er aantastingen van de openbare orde en veiligheid volgen. In mei was er sprake van maatschappelijke onrust, tijdens de jaarwisseling spreken we hier niet van.

Voedingsbodem

Bij de groep risicojongeren in Veldhuizen A, grotendeels gevormd door Marokkaans Nederlandse jongeren, zien we als onderliggend maatschappelijk probleem (voedingsbodem) dat deze groep in vergelijking met de andere inwoners van Ede een lagere economische status heeft en er vaker sprake is van problematiek. Respondenten uit Ede geven aan dat deze jongeren zich vaker achtergesteld voelen ('slachtofferrol') en het gevoel hebben minder kansen te krijgen. Er is onder Marokkaans Nederlandse jongeren in Ede vaker sprake van schooluitval, uitkeringen en werkloosheid, zo blijkt uit de monitor Marokkaanse gemeenten (zie bijlage 5). De hogere prevalentie van risicofactoren bij migrantenjeugd blijkt ook uit recent verschenen onderzoek van Verwey Jonker:

'Migrantenjongeren en niet-migrantenjongeren hebben evenveel last van de bekende risicofactoren voor crimineel gedrag: slechte buurten met veel armoede, veel doorstroom en slechte sociale cohesie; verkeerde vrienden; weinig betrokkenheid bij ouders en school, gebrekkig ouderlijk toezicht; en – op het persoonlijk vlak – een al dan niet aangeleerd gebrek aan zelfcontrole. Migrantenjongeren krijgen vaker met deze risico's te maken. Het enige verschil met niet-migrantenjongeren is dat ze wat lager scoren op zelfcontrole, en dat ze positiever tegenover geweld staan. Dat zou je een cultureel verschil kunnen noemen.' (M. Steketee - Verwey Jonker Instituut - in NRC 20/9/2016).

Vanuit deze voedingsbodem konden de incidenten in mei ontstaan. De sluiting van het theehuis vormde de aanleiding. Door de inzet van bestuurlijke maatregelen, de huisbezoeken en mogelijk ook de protesttocht van de Marokkaanse gemeenschap keerde de rust snel terug op straat en bleef het ook rustig. Wel was er op

momenten onrust in de wijk door de autobranden. Er is geen sociale crisis ontstaan, mede omdat de incidenten binnen afzienbare tijd stopten.

3 Het beleid

In dit hoofdstuk geven we een beknopte beschrijving van het beleid dat de gemeente Ede heeft gevoerd op de risicojongeren in Veldhuizen A. Deze informatie is afkomstig uit de verschillende beleidsdocumenten en de gesprekken met respondenten. We beginnen het hoofdstuk met een schets van de context waarbinnen het beleid op risicojongeren door de jaren heen tot stand is gekomen, daarna volgt een weergave van het beleid zoals het is opgesteld onderverdeeld naar vijf domeinen en we sluiten tot slot het hoofdstuk af met een schets van de daadwerkelijk uitvoering van het beleid.

3.1 Probleem en context

De tijdsgeest, maatschappelijke ontwikkelingen en landelijke wet- en regelgeving hebben invloed op de lokale context en dus op het beleid en de interventies die kunnen worden ingezet. Daarom geven we hier een beknopte omschrijving van het probleem en de context waarbinnen het beleid door de jaren heen tot stand is gekomen.

Omvang van het probleem door de jaren heen

Om een aanpak gericht op risicojongeren te kiezen, is een goed beeld nodig van de problematiek van deze jongeren. Uit de beleidsstukken en de interviews maken we op dat het in Ede de afgelopen jaren steeds beter is gelukt de risicojongeren en hun problematiek in kaart te brengen. Al in 2000 is gestart met het inzichtelijk maken en aanpakken van de problematische jeugdgroepen. Sinds die tijd is door meer integraal te werken en een betere informatiepositie steeds duidelijker geworden wat kenmerken van de risicojongeren zijn, zowel op individueel als groepsniveau. Er wordt gezegd dat er in 2001 een kleine 300 risicojongeren, grotendeels van Marokkaans Nederlandse afkomst, in beeld waren in de wijk Veldhuizen A. Respondenten zijn het erover eens dat dat aantal sterk is afgenomen. Een exacte vergelijking in aantallen loopt echter mank door de verschillende definities en vormen van (landelijke) monitoring op risicojongeren door de jaren heen.

Context waarbinnen het beleid tot stand kwam

Al ver voor 2008 wordt de fysieke herstructurering van de wijk Veldhuizen A ingezet en start een wijkgerichte aanpak met als doel de leefbaarheid van bewoners te vergroten. Vanaf 2003 ontstaan de eerste verbindingen tussen straf en zorg. Met Wijkgerichte Justitiële Jeugdzorg start een eerste integrale samenwerking met de straf- en zorgpartners. Vanaf 2008 wordt de samenwerking verder geïntensiveerd door een verbetering van de infrastructuur van het werk veld⁴.

⁴ Met infrastructuur bedoelen we in deze rapportage de wijze waarop het werkveld rond risicojongeren is ingericht. Door de jaren heen hebben veel veranderingen plaatsgevonden, zowel landelijk (waaronder de decentralisatie) als lokale uitwerking. Dit is te zien in bijvoorbeeld de ontwikkeling van de wijkteams, sociaal team en sociaal interventieteam in Ede.

Met de start van de economische crisis in 2008 wordt besloten minder dure woningen dan gepland te bouwen in de wijk. De gewenste verandering in het woningaanbod en dus in diversiteit aan bewoners, wordt hierdoor niet gehaald. Ook het opnieuw aanleggen van delen van de openbare ruimte wordt niet afgemaakt. Vanaf 2009 ontstaat landelijke aandacht voor radicalisering van jongeren en komen er middelen beschikbaar vanuit het rijk voor de aanpak van grootstedelijke problemen. De betrokkenheid van bewoners bij het beleid groeit en de dialoog wordt aangegaan met de Marokkaanse gemeenschap.

De aanpak van overlast en criminaliteit door Marokkaans-Nederlandse jongeren waar in Ede al sinds 2001 aandacht voor is, kan vanaf 2009 beter worden bestendigd met de landelijke middelen. Naast Ede hebben meer gemeenten te maken met dezelfde problematiek. Het Kabinet ondertekent samen met 22 zogenaamde 'Marokkanen-gemeenten' (waaronder de gemeente Ede) een intentieovereenkomst om te komen tot een aanpak die gericht is op het begrenzen van onacceptabel gedrag en het bieden van perspectief. Doel is de structurele oververtegenwoordiging van Marokkaans-Nederlandse jongeren bij schooluitval, werkloosheid, overlast en criminaliteit te keren. Door middel van een jaarlijkse monitor wordt de trend in deze (over)vertegenwoordiging in de 22 gemeenten gevolgd. Het reguliere aanbod in Ede wordt vanaf dit moment aangevuld met de inzet van jeugdboa's, gezinsmanagers en praktische gezinsondersteuning voor allochtone gezinnen. In datzelfde jaar krijgt ook de brede aanpak van risicojeugd beter vorm door de oprichting van het Veiligheidshuis. De integrale samenwerking tussen de straf- en zorgketen krijgt hierdoor een impuls.

Het samenwerkingsverband van de 22 gemeenten eindigt in 2013. Hiermee verdwijnen de extra middelen waarmee maatregelen getest kunnen worden op wat het beste werkt bij de aanpak van overlast en criminaliteit door Marokkaans Nederlandse jongeren.

Met de ontwikkeling naar een participatiesamenleving in 2013 verandert het beleid. Uitgangspunten van de participatiesamenleving zijn eigen kracht, zoveel mogelijk zelf doen en meedoen naar vermogen. Ook wet- en regelgeving veranderen. Het doelgroepenbeleid voor minderheden wordt afgeschaft en ondersteuning van kwetsbare burgers en dus ook van risicojongeren wordt verminderd.

In 2015 worden de gemeenten verantwoordelijk voor jeugdzorg, werk en inkomen en zorg aan langdurig zieken en ouderen. Een deel van deze taken hebben gemeenten overgenomen van de Rijksoverheid: de decentralisaties. Dit heeft grote invloed gehad op de interne organisatie van de gemeente. De decentralisatie in sociaal domein moet leiden tot meer vraaggericht werken met minder middelen vanwege bezuinigingen. De gemeente heeft daaropvolgend het vindplaatsgericht werken (sinds 2011) verder versterkt vanuit het Centrum Jeugd en Gezin (CJG) en een meer outreachend aanbod⁵ moet zorgen dat ook migrantengezinnen de weg naar hulp weten te vinden. Sociale teams gaan aan de slag in de wijken en de integrale samenwerking wordt versterkt. Er wordt domeinoverstijgend gewerkt en aangesloten bij de eigen

⁵ Outreachend betekent letterlijk 'naar de mensen toegaan'; in de praktijk betekent dit veelal geen spreekuur op kantoor houden, maar huisbezoeken afleggen.

kracht van de mensen die dat kunnen. Voor de mensen die dat niet kunnen wordt intensieve gezinsregie ingezet. Voor mensen die niet willen is er het Sociaal Interventieteam.

3.2 Vijf domeinen

We hebben het beleid van de gemeente Ede op basis van de door de gemeente aangeleverde beleidstukken en de gesprekken met respondenten ingedeeld in vijf domeinen met verschillende categorieën. Voor alle domeinen geldt dat er naast het specifieke aanbod ook een generiek aanbod is. We gaan in deze beschrijving dieper in op het specifieke aanbod in de wijk Veldhuizen A op risicojongeren en waar van toepassing Marokkaans Nederlandse risicojongeren. Voor een groot deel van het omschreven beleid geldt dat het aanbod breder is dan alleen de wijk Veldhuizen A.

We geven een kwalitatieve analyse op de verschillende beleidslijnen en ingezette interventies op basis van kennis uit de literatuur en uit eerder onderzoek (zie voor een uitgebreide tabel bijlage 3). De domeinen zijn als volgt onderverdeeld:

Domein Individueel

- ⦿ Behandeling en begeleiding
- ⦿ Werk, inkomen en dagbesteding
- ⦿ Omgang leeftijdsgenoten
- ⦿ Vroegsignalering

Domein Gezin

- ⦿ Opvoedingsondersteuning
- ⦿ Aanpak multiprobleemgezinnen

Domein Sociale omgeving

- ⦿ Samenwerking scholen
- ⦿ Aanpak ik de wijk
- ⦿ Samenwerking etnische gemeenschap

Domein Fysieke omgeving

- ⦿ Herstructurering
- ⦿ Inrichting van de wijk

Domein Toezicht & Handhaving

- ⦿ Politie en wijkagent
- ⦿ Jeugdboa's
- ⦿ Cameratoezicht
- ⦿ Buurtpreventie

3.3 Domein Individueel

Binnen het domein individueel onderscheiden we de volgende beleidslijnen: behandeling en begeleiding, werk, inkomen en dagbesteding, omgang met leeftijdsgenoten en vroegsignalering.

1 Behandeling en begeleiding

In 2004 is gestart met Wijkgerichte Justitiële Jeugdzorg (WJJ). Voor jongeren in de leeftijd van twaalf tot en met achttien jaar die een strafbaar feit plegen ontstond daarmee een alternatief voor plaatsing in de jeugdinrichting. Zij werden intensief begeleid in de wijk op het gebied van school, werk, ouders, vrije tijd en vrienden/groepsdruk. Bij het niet nakomen van afspraken zou een time-out volgen in een Justitiële Jeugdinrichting. In de praktijk bleek de aanpak te vooruitstrevend: samenwerkingspartners ervoeren het als concurrerend aan hun aanbod en werkten niet volledig mee. WJJ is vervolgens beëindigd.

In 2008 ging de Jeugdhulp Diamant methode voor Identiteitsontwikkeling & Weerbaarheid van start: een gedragsbeïnvloedende, cultuurspecifieke interventie. Samen met de jongeren wordt in kaart gebracht op welke leefdomeinen hulp nodig is, bijvoorbeeld bij dreigende schooluitval, schulden en risico op radicalisering. Ook zijn in 2008 twaalf Marokkaans-Nederlandse jongeren begeleid door casemanagers. Jongeren die steeds meer in beeld kwamen met overlastgevend gedrag werden in een vrijwillig kader begeleid. Voor de meeste jongeren was het een intensieve kortdurende outreachende interventie met minimaal een tweewekelijks gesprek. Voor enkele jongeren heeft de begeleiding langer geduurd. Uit deze begeleiding bleek dat de jongeren worstelden met het opgroeien tussen twee culturen en omgaan met groepsdruk. Inzet van deze interventie eindigde toen de middelen vanuit het Gelders Stedelijk Ontwikkelingsbeleid (GSO) ophielden. In aanvulling op dit traject is ingezet op straatcoaches: een project waarin jongeren elkaar op straat aanspreken op verkeerd gedrag. Vanwege het uitblijven van deelnemers is het project uiteindelijk stopgezet.

Van 2009 tot 2014 was vervolgens het Jeugd Preventie Team (JPT) van Bureau Jeugdzorg actief: kortdurende, outreachende, intensieve hulp voor risicojongeren. Instroom verliep zonder wachtlijsten via zorgmeldingen en casusbesprekingen. Het JPT is met de nieuwe infrastructuur opgegaan in het Sociaal Team, waarbij middelen, tijd en expertise niet langer zijn afgebakend voor risicojongeren.

Van 2013 tot 2015 vond begeleiding (in samenhang met Praktische Gezinsondersteuning Plus - PGO+, zie 3.4) plaats vanuit de subsidie EIF (Europese Integratie Fonds): een pilot vroegtijdige signalering en begeleiding van migrantenjongeren met psychische problematiek of een licht verstandelijke beperking om problemen op latere leeftijd te voorkomen. In het Centrum Jeugd en Gezin (CJG) is in dit kader een intercultureel team opgezet, zijn professionals getraind, is voorlichting en vonden verschillende trainingen plaats. Jongeren waarbij vermoedens waren van achterliggende problematiek werden laagdrempelig begeleid en doorgeleid naar de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ). PGO+ bleef actief betrokken bij gezin en jongere om een goede aansluiting tussen de preventieve en specialistische zorg te waarborgen. De pilot is afgelopen en opbrengsten worden geborgd in de huidige sociale infrastructuur.

2 Werk en inkomen

Wet en regelgeving zijn binnen dit domein meerdere malen aangescherpt en gewijzigd (ABW, WWB en Participatiewet). Dat heeft ervoor gezorgd dat minder jongeren recht hebben op een uitkering. Hierdoor is het complexer geworden om deze groep jongeren in beeld te krijgen en te houden.

In 2009 had Ede de jongeren die aan de onderkant van de arbeidsmarkt zitten in beeld door onder andere het Servicepunt voor jongeren. Jongeren in de leeftijd tussen de 16 en de 27 konden daar terecht voor hulp en ondersteuning gericht op terugkeer naar school of werk. Landelijk is door het Rijk en het UWV een andere lijn uitgezet waardoor het Servicepunt is verdwenen en de gemeente haar dienstverlening nu invult door de inzet van speciale jongerenconsulenten.

Van 2009 tot 2014 probeert Ede grip te krijgen op de problematiek door een resocialisatietraject te starten voor Marokkaans Nederlandse jongeren tussen de 16 en 27 jaar, die moeite hadden met het vinden of behouden van werk of opleiding. Titan bleek onvoldoende succesvol omdat het samenbrengen van deze doelgroep zorgde voor meer negatieve netwerken. Vanuit de met Titan geleerde lessen is toegewerkt naar een meer outreachende aanpak in de vorm van programma FOCUS dat sinds 2015 operationeel is. Kwetsbare burgers (waaronder risicjongeren) worden in groepen van maximaal 13 personen begeleidt naar werk of school. De methodiek van FOCUS is gebaseerd op de cognitieve gedragstherapie en pakt de oorzaak van de problemen aan bij de doelgroep.

3 Omgang met leeftijdsgenoten

Ede werkt sinds 2003 met de groepsaankpak gebaseerd op inventarisaties van de politie op basis van de shortlistmethodiek. Groepen jongeren werden in kaart gebracht, waarna prioritering kon worden aangebracht. Deze aanpak richtte zich op het individu, de groep en de omgeving. Er werd al voorzichtig gestart met straffen en belonen op basis van gedrag op straat. Met de komst van de jeugdboa's (zie 3.6) is het beeld op de jeugdgroepen sterk verbeterd.

Sinds 2014 werkt Ede ook met een Sociaal Interventie Team (SIT): dit team houdt zich onder andere bezig met groepsaankpak en jonge aanwas waarin de combinatie van straf en zorg centraal staat. Voor de groepsaankpak wordt sinds 2015 de Plus Min Mee methode gebruikt. De input van alle partners in de wijk wordt gebruikt om de groepen in kaart te brengen. Door middel van een 'plus-min-mee' schema wordt inzichtelijk wie binnen de groep de meelopers en negatieve en positieve kopstukken zijn en dit geeft partners de gelegenheid om gebruik te maken van de natuurlijke werking binnen jeugdgroepen.

4 Vroegsignalering

Vanaf 2008 is gestart met de Verwijsindex (later ViVallei) om risicjongeren (0-23) vroegtijdig te signaleren, een passende aanpak te bespoedigen, samenwerking te verbeteren en informatie te delen. Inmiddels zijn meer dan 200 partijen aangesloten op de Verwijsindex.

In de eerste helft van 2009 heeft een pilot plaatsgevonden met Prokid in de wijk Veldhuizen A. Prokid is risicotaxatie instrument met als doel jongeren die voor hun 12e levensjaar al in beeld komen bij de politie in beeld te krijgen en hier vroegtijdig met partners op te interveniëren. In de pilot kwamen kinderen naar voren

die nog bij geen van de zorginstellingen bekend was (20%). Opvallend was dat Marokkaans Nederlandse risicojongeren waar al zorgen om waren maar beperkt naar voren kwamen. In datzelfde jaar werd gestart met Vroegsignalering in de voorschoolse leeftijd met Kijken & Doen (tegenwoordig heet dit 'Vroeghulp Ede', een samenwerking van Kijken & Doen en Integrale Vroeghulp). De gemeente financiert in dit kader een gedragswetenschapper voor snelle diagnose en daarmee de mogelijkheid voor snelle start van behandeling/ begeleiding.

Vanaf 2011 tot heden werkt Ede daarnaast met Vindplaatsgericht werken. Hiermee wordt actief ingezet op vroegsignalering op scholen. De inlooppunten van het CJG die eerder bestonden zijn daarmee gesloten en het CJG is sindsdien aanwezig op scholen, in kinderdagverblijven en op peuterspeelzalen. In duo's (schoolmaatschappelijk werker en jeugdverpleegkundige) bezoeken zij de scholen. De school bepaalt zelf hoe ze dit willen invullen: aanwezigheid op schoolplein, organiseren van koffieochtenden, inlooppunten, etc. Op deze plaatsen worden vragen rondom opvoeden, opgroeien en gezondheid proactief benaderd. De CJG medewerkers zijn ook aanwezig in de zorgondersteuningsteams van de scholen.

Beschouwing

Door aandacht te hebben voor risico- en beschermende factoren binnen de besproken beleidslijnen in het domein individueel, wordt de kans kleiner dat risicojongeren afglijden in (zwaardere)criminaliteit. Te zien is dat er sinds 2008 veel is ingezet en uitgeprobeerd. Naast repressie is er in het huidige beleid meer aandacht voor vroegsignalering en preventieve interventies in combinatie met repressie. Door het in 2014 opgezette Sociaal Interventieteam is het mogelijk om daarbij gebruik te maken van dwang en drang.

Geleerde lessen zijn door de jaren heen gebruikt om daaropvolgende aanpakken te versterken.

Kanttekening daarbij is dat landelijke ontwikkelingen en wet- en regelgeving (en de vertaling daarvan in het lokale beleid) het niet altijd mogelijk maken om optimaal in te zetten op de aanpak van risicojongeren. Dit is onder meer terug te zien in de terugloop van *afgebakende* inzet op risicojongeren gelet op tijd, expertise en middelen, doordat interventies zijn opgegaan in de nieuwe infrastructuur.

Een belangrijk punt is de mate waarin het beleid cultuursensitief is. In het huidige beleid komt hier steeds meer aandacht voor, bijvoorbeeld met EIF en het trainen van professionals die met jeugd werken.

3.4 Domein Gezin

Binnen het domein gezin onderscheiden we twee beleidslijnen: opvoedingsondersteuning en aanpak multiprobleemgezinnen.

1 Opvoedingsondersteuning

Bovenop het reguliere basisaanbod ontstonden de afgelopen jaren een aantal specifieke interventies binnen het domein gezin. In 2009 liep het project moedercoaching waarbij de participatie van Marokkaanse vrouwen werd gestimuleerd ten behoeve van opvoeding en betrokkenheid bij opleiding en activiteiten van kinderen. In 2010 werd deze aanpak verder doorontwikkeld omdat met name ook de rol van de vader van

belang is. De aanpak werd verbreed naar het gezin met de introductie van de Praktische GezinsOndersteuning (PGO+) voor gezinnen van allochtone afkomst. Het PGO+ werkt outreachend, cultuursensitief, laagdrempelig en rechtstreeks vanuit school. De PGO+ wordt overwegend ingezet vanuit school en schoolmaatschappelijk werk als er zorgen zijn over de ontwikkeling van kinderen. De resultaten van PGO+ zijn gemonitord. Werkende factoren zijn motivatietijd, outreachende werkwijze, tijd, expertise en interculturele werkers. Als opschaling voor PGO+ is vervolgens gezinsmanagement ingezet. Gezinsmanagement kwam uit het samenwerkingsverband van Marokkaanse gemeenten naar voren als belangrijke best practices en was het zwaarste aanbod in vrijwillig kader. Op grond van de kennis en ervaring bij de andere gemeenten, is in Ede gestart met gezinsmanagement. Sinds 2014 is gezinsmanagement geïntegreerd in het Sociaal Team met daarin specifieke aandacht voor vroegsignalering en preventie. De uitvoering is gericht op het zelfoplossend vermogen van gezinnen op basis van 'één gezin, één plan'.

2 Multiprobleemgezinnen

Bij de aanpak van multiprobleemgezinnen wordt getracht door een eenduidige, langdurige aanpak en een afgestemde combinatie van interventies die aansluiten bij de problematiek van gezinnen de voorwaarden te scheppen voor een veilige en verantwoorde leefomgeving van kinderen. Vanaf 2008 werd dit gedaan binnen de Wijkgerichte intensieve gezinsondersteuning (WIG). Sinds 2014 is deze aanpak opgegaan in het Sociaal Team.

Beschouwing

Het palet aan interventies dat ingezet wordt binnen dit domein klopt: het gaat om de juiste twee beleidslijnen en uit de literatuur blijkt dat beide interventies effectief kunnen zijn. De PGO+ wordt gemonitord en daaruit blijkt dat een meerderheid van de gezinnen een positieve ontwikkeling doormaakt. In de monitor wordt ook gekeken naar succesfactoren en aandachtspunten waardoor kwaliteitsverbetering kan plaatsvinden.

We zien hier hetzelfde als in het domein individueel: ook gezinsondersteuning en aanpak van multiprobleemgezinnen zijn de afgelopen jaren opgegaan in het Sociaal Team. Investering van tijd, expertise en middelen zijn hiermee niet langer specifiek afgebakend voor risicojongeren en de gezinnen waarin zij opgroeien.

3.5 Domein Sociale omgeving

Binnen het domein sociale omgeving onderscheiden we de samenwerking met scholen, de aanpak binnen de wijk (waaronder ook de activiteiten) en de samenwerking met de etnische gemeenschap.

1 Samenwerking scholen

Tot 2011 heeft Ede ingezet op het spreidingsbeleid op de scholen. De populatie allochtone leerlingen was en is niet evenredig verdeeld over de verschillende scholen. Op een aantal scholen is er sprake van een zeer

hoge populatie allochtone leerlingen⁶. Door middel van het spreidingsbeleid heeft de gemeente hierin getracht verandering aan te brengen. Dit heeft niet geresulteerd in het gewenste resultaat. Rond 2011 heeft de gemeente besloten de verantwoordelijkheid bij scholen te leggen en hier niet langer op te sturen. Vanaf 2012 zet Ede sterk in op voorschoolse educatie en hele jonge kinderen (2,5 tot 4 jaar). Ook het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid is in de afgelopen jaren in het teken komen te staan van de voor- en vroegschoolse educatie met de nadruk op de doorgaande lijn tussen peuterspeelzalen en basisscholen. In het basis- voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs in Ede vonden de afgelopen jaren diverse projecten en activiteiten plaats (deels gefinancierd door de gemeente) die integratie tussen autochtone en allochtone leerlingen moet bevorderen en ouderbetrokkenheid stimuleert. Daarnaast is er schoolmaatschappelijk werk beschikbaar in het basis- en voortgezet onderwijs en is het CJG aanwezig op scholen (zie domein individueel: vroegsignalering). Het Team Leerlingzaken⁷ treedt op bij verzuim en (dreigend) voortijdig schoolverlaten. Dit gebeurt op alle scholen. Ook worden spreekuren gehouden voor leerlingen die verzuimen of structureel te laat komen. De scholen hebben ook allemaal een zorgadviesteam waarin jongeren in een multidisciplinair overleg worden besproken en acties voor begeleiding en zorg worden uitgezet. Bij jongeren ouder dan 18 jaar worden, indien mogelijk, huisbezoeken afgelegd. Het Team Leerlingzaken is betrokken bij de casusaanpak risicojongeren. Tot slot hebben scholen voor voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs sinds 2016 een contactpersoon bij de afdeling Veiligheid als er zorgen zijn omtrent mogelijke radicalisering bij jongeren

2 Aanpak in de wijk

Er wordt in Ede al decennia wijkgericht gewerkt met wijkteams. In Veldhuizen A is een sterk wijkteam actief met grote bekendheid onder de bewoners (90%). Tot medio 2013 was het wijkgericht werken vooral gefocust op schoon, heel en veilig en was de aanpak met name operationeel van aard. Vanaf eind 2013 is het wijkgericht werken verder doorontwikkeld. Vanaf dat moment wordt er gewerkt met een gebiedsagenda welke tot stand komt met inbreng van de bewoners. Dit is een agenda op een abstract niveau met expliciete aandacht voor problematiek in de wijk en aanpak vanuit de nuldelijns zorg (door niet-professionals). Daardoor wordt meer vanuit de wijk (aan)gestuurd. De gebiedsagenda wordt op het thema veiligheid uitgewerkt in de wijkveiligheidsagenda. De verschuiving naar meer probleemgericht werken is ook terug te zien in het aanbod van jeugdactiviteiten. In lijn met de gebiedsagenda wordt in de wijk steeds meer specifiek ingezet op jeugdactiviteiten: meer probleemgericht en meer ruimte voor maatwerk. Daarnaast doen bewoners ook steeds meer zelf. Er was altijd een breed aanbod van activiteiten voor jongeren in de wijk, zoals huiswerkbegeleiding, zaalvoetbal, zakgeldproject en huiskamers voor jongens en meisjes. Met de ontwikkeling van wijkregie wordt nu meer vraaggericht gewerkt. De gemeente financiert verschillende organisaties voor het organiseren van wijkactiviteiten. Deze vinden plaats in het wijkcentrum. Eerder werd in Ede geconstateerd dat met de activiteiten vooral een vaste groep bereikt werd en het lastig

⁶ In de wijk Veldhuizen bevindt zich een Islamitische basisschool, met uitsluitend kinderen van allochtone afkomst.

⁷ Uitvoering van Leerplicht en Regionale Meld- en Coördinatiefunctie Voortijdig Schoolverlaten)

is om een deel van de risicojongeren te mobiliseren voor de activiteiten. De gemeente wil komend jaar daarom inzetten op een meer outreachende en vraaggerichte aanpak waarbij jongerenwerkers de risicojongeren actief opzoeken. Per activiteit wordt vanaf dan ook gekeken of het wenselijk is om het in een groep te doen of juist individueel. Bijzondere aandacht krijgt het ontwikkelen van vaardigheden ten behoeve van arbeidsparticipatie.

3 Samenwerking etnische gemeenschap

De raad heeft begin 2013 de overgangsnota Participatie door Integratie Ede 2013 vastgesteld. In deze overgangsnota wordt voorgesteld het systeem van subsidiëren van de zelforganisaties te wijzigen. Daarmee was een verschuiving beoogd naar meer wijk- en vraaggericht werken gebaseerd op maatwerk. Aanleiding voor deze wijziging was de beëindiging van het doelgroepenbeleid ten aanzien van de integratie van de Edenaren van migrantenafkomst. De verschillende doelgroepen waren sterk op zichzelf gericht: zij hadden een eigen ruimte en eigen activiteiten. Het integratievraagstuk is nu een onderdeel van participatie binnen de WMO. Belangrijkste wijzigingen uit de nota zijn het beëindigen van subsidie voor huisvesting en de aanvraagprocedure voor een bijdrage voor activiteiten.

Het lukt steeds beter verschillende organisaties te activeren. Vraaggericht werken staat in het huidige beleid centraal (zie ook algemene context voor verdere toelichting).

Beschouwing

Binnen het huidige beleid is veel aandacht voor de aanpak van risicojongeren binnen hun sociale omgeving. Het wijkgericht werken is de afgelopen jaren sterk doorontwikkeld. Hierbij is steeds meer aandacht voor probleemgericht werken (focus op onderliggend problematiek) en maatwerk. Dit is ook terug te zien in de jeugdactiviteiten. Een ontwikkeling die de gemeente komend jaar wil doorzetten. Aandachtspunt daarbij is het informele contact met de jongeren op straat. Het is belangrijk om op dit contact in te zetten, aangezien je daarmee de risicojongeren kan bereiken die niet deelnemen aan jeugdactiviteiten.

De mate van samenwerking met de etnische gemeenschap hangt sinds de beëindiging van het doelgroepenbeleid nog meer af van de inzet en bereidheid van organisaties zelf. Het lukt steeds beter deze organisaties te activeren.

3.6 Domein fysieke omgeving

1 Herstructurering

In 2003 werd de stedenbouwkundige visie voor Veldhuizen A vastgesteld. Hier werd door de gemeente en de woningcorporatie Woonstede ingezet op de sloop en nieuwbouw van woningen in Velhuizen A. Het doel was het slopen van goedkope woningen en het bouwen van duurdere woningen waardoor de bevolkingssamenstelling meer divers wordt. Bekend uit de literatuur is dat dit een positieve bijdrage kan leveren aan de leefbaarheid in de wijk en een afname van overlast en verloedering kan bewerkstelligen. Een

aantal flats is gesloopt, maar door de crisis werd de visie in 2011 bijgesteld. Er werden minder portiekflats gesloopt en de plannen om duurdere woningen te bouwen werden omgebogen naar middel dure en betaalbare woningen.

2 Inrichting van de wijk

Tot 2010 vond bewonersparticipatie met name op initiatief van de gemeente plaats. Vanaf 2011 is dit initiatief steeds meer bij bewoners komen te liggen. Samen met bewoners van Veldhuizen A zijn delen van de openbare ruimte opgeknapt. Zo hebben de eigenaren van 300 drive-in woningen samen grote stukken openbare ruimte aangelegd met ondersteuning van de gemeente. Het doel hiervan was enerzijds het verbeteren van de kwaliteit van de openbare ruimte en anderzijds het bevorderen van de sociale cohesie. Beide elementen kunnen bijdragen aan het tegengaan van overlast en verloedering in de wijk.

Beschouwing

Beide aanpakken zijn bewezen effectief. Het bereikte effect van de herstructurering zal waarschijnlijk gering zijn omdat de plannen voor de wijziging van het woningaanbod in de wijk niet uitgevoerd zijn zoals in eerste instantie vastgesteld, waardoor de bevolkingssamenstelling minder veranderd is dan beoogd. Bovendien leert de ervaring uit het land dat de maakbaarheid op dit gebied grenzen kent.

3.7 Domein toezicht en handhaving

In 2008 werd er cameratoezicht geïntroduceerd in de wijk en is er een speciaal themateam van de politie (opnieuw) opgericht, het zogenaamde Poemateam. Dit team en de camera's werden in Veldhuizen ingezet om de overlast en criminaliteit door risicojongeren te bestrijden. Het team werd in 2010 weer afgeschaald, omdat de overlast en criminaliteit door risicojongeren was afgenomen.

Uit onderzoek in de 22 zogenaamde Marokkanen-gemeenten bleek dat gezinsmanagement en straatcoaches effect sorteerden bij de aanpak van risicojongeren. Naar aanleiding van dit onderzoek stelde de gemeente in 2010 vier jeugdboa's aan. Dit zijn toezichhouders met een taakaccent op jeugd. Zij houden zich bezig met het in contact komen, in kaart brengen en het bestrijden van hinderlijke- en overlastgevendende jeugdgroepen, het inventariseren van overlastlocaties, het signaleren van spijbelende jeugd en delen van informatie van het Veiligheidshuis en andere relevante partners. Toezicht en handhaving op de risicojongeren in de wijk wordt op verschillende wijzen vormgegeven. Wijkagenten en jeugdboa's staan hierbij op dit moment centraal en vullen elkaar aan. Zij geven samen vorm aan community policing door het leggen en onderhouden van contacten met de wijk.

Een groep jongeren uit de gemeente Ede werd in het zuiden van Nederland in verband gebracht met woning- en bedrijfsinbraken. De kern van deze groep bestaat uit jongvolwassen criminelen die vroeger deel uitmaakten van enkele problematische jeugdgroepen in gemeente Ede. Op basis hiervan is in 2014 en 2015 gestart met een integrale projectmatige aanpak van risicojongeren. De gemeente richtte zich met name op

de nieuwe en jonge aanwas, politie en OM richtten zich op de aanpak van de 'rising stars' (jongeren die woninginbraken en overvallen plegen) en de harde kern (criminele jongens die georganiseerde criminaliteit plegen). De opzet van het project was om te komen tot een outreachende aanpak.

Beschouwing

Het leggen en onderhouden van contact is cruciaal voor een effectieve aanpak van risicjongeren doordat het vertrouwen in de politie vergroot wordt, de informatiepositie verbetert en de risicjongeren uit de anonimiteit worden gehaald. Het toezicht is vooral formeel toezicht, met name vertegenwoordigers van politie en gemeente, de meeste in uniform. Aanvullend kan meer informeel contact met een deel van de moeilijk bereikbare groep risicjongeren van waarde zijn. Een knelpunt bij toezicht en handhaving is een gebrek aan cultuursensitiviteit op straat doordat het beide partijen niet lukt medewerkers met een Marokkaanse achtergrond te werven. Om dit op te vangen heeft de politie een training gevolgd over cultuursensitief optreden en in contact treden met jongeren. Ook wordt er gebruik gemaakt van een bejegeningprofiel. Op basis van literatuur en signalen uit de praktijk kunnen we stellen dat het cameratoezicht op dit moment een beperkt effect heeft.

Projecten als de integrale projectmatige aanpak van risicjongeren (2014-2015) worden volgens de meeste respondenten goed neergezet en de meerwaarde van de verhoogde aandacht voor de doelgroep levert volgens hen resultaat op. Bij dit project is geïnvesteerd in de samenwerkingsstructuur, de regierol van de gemeente en informatie-uitwisseling. De investering loonde, was van relatief korte duur waarna de waardevolle elementen structureel belegd zijn binnen de totale (sociale en veiligheids-) infrastructuur en in het bijzonder in het Sociaal Interventieteam. Belangrijk element in de integrale projectmatige aanpak was de intensieve samenwerking en prioritering met politie en OM. Dit was van cruciaal belang in het maatwerk dat geboden kon worden. De beëindiging van het project heeft de informatiedeling met politie en OM onder druk gezet.

3.8 Uitvoering van het beleid

In de vorige paragrafen hebben we het beleid op de verschillende domeinen in kaart gebracht. Om het beleid te kunnen toetsen, is het belangrijk om te weten of het beleid zoals het is bedacht ook daadwerkelijk zo is uitgevoerd. Hiervoor kijken we in deze paragraaf naar samenwerking tussen de partners, regie en continuïteit van het beleid en informatie-uitwisseling.⁸

⁸ Provan, K. G., & Kenis, P. (2008). Modes of network governance: Structure, management, and effectiveness. *Journal of public administration research and theory*, 18(2), 229-252. Van Delden, P. (2009). Samenwerking in de publieke dienstverlening. *Ontwikkelingsverloop en resultaten*. Delft/Zutphen: Eburon. Luna-Reyes L.F & Andersen, D.F. (2007). Towards a Theory of Interorganizational Collaboration: Generic structures of Cross-Boundary Requirement Analysis. Gray, B. (1985). Conditions facilitating interorganizational collaboration. *Human relations*, 38(10), 911-936. Kenis (2011). Samenwerking in theorie. In: Van Leeuwen et al. *Tussen institutioneel aanbod en organische vraag*. Almere/Baambrugge: De Jeugdzaak.

De informatie in deze paragraaf is een aanvulling op het beleid zoals eerder besproken in dit hoofdstuk. Het is gezien de doorlooptijd van dit onderzoek niet mogelijk naar de uitvoering van alle afzonderlijke projecten en interventies te kijken. We kijken daarom op basis van de interviews met respondenten vanuit een helicopterview naar opvallende ontwikkelingen in de uitvoering van het beleid sinds 2008.

Samenwerking tussen de partners

Al lange tijd wordt er binnen Ede samengewerkt rond de aanpak van risicojongeren. Waar de interne organisatie van de gemeente Ede en de afstand tussen de afdelingen integrale samenwerking in 2008 nog wel eens in de weg zat, is er in de jaren daarna steeds meer aandacht voor een ontschotter en domeinoverstijgende aanpak. De afgelopen jaren zijn steeds meer partners gaan samenwerken in teams en is een infrastructuur ontstaan met wijkteams, sociaal teams en het sociaal interventieteam. Daarmee zijn meer duurzame samenwerkingsrelaties ontstaan, waarin op basis van vertrouwen uitvoering kan worden gegeven aan beleid. Intern binnen de gemeente en tussen partners is meer openheid ontstaan. Dit zorgt voor kortere lijnen, betere afstemming en maakt het mogelijk om knelpunten binnen het beleid eerder te signaleren.

Er is overeenstemming over doelen en doelgroep waar het beleid zich op moet richten. Respondenten geven aan dat het in het verleden soms zoeken was naar wat het beste kon worden ingezet op de risicojongeren. Door het in de loop der jaren uitproberen van verschillende projecten en het meenemen van de daarin geleerde lessen, zijn daaropvolgende projecten steeds verder aangescherpt. Met als laatste resultaat bijvoorbeeld Focus en EIF.

Regie en continuïteit

De komst van de integrale teams heeft de samenwerking een impuls gegeven. De gemeente pakt steeds meer een regierol, bijvoorbeeld door het neerzetten van een overlegstructuur met beleidsmedewerkers en uitvoering. Het monitoren van interventies lukt nog niet altijd, een voorbeeld van een interventie waarin wel een monitor meeloopt is PGO+.

Kijkend naar de continuïteit van inzet is er structureel budget voor de algemene aanpak in de wijk door het wijkteam en de sociale teams. Daarnaast is er de laatste jaren veel ingezet op structuren en samenwerkingsmodellen, zoals het Sociaal Interventieteam en de integrale projectmatige aanpak van risicojongeren in 2014-2015. Structurele middelen voor langdurige maatwerktrajecten zijn niet beschikbaar. Budget wordt veelal gevonden in subsidies van provincie of Rijk. Dit kost, net als de verantwoording, veel tijd en maakt bestending van een succesvolle aanpak moeilijk. Wanneer een subsidie eindigt wordt geprobeerd succesfactoren zoveel als mogelijk mee te nemen naar de daaropvolgende interventie/ aanpak. Belangrijke succesfactor hierbij is dat veel ambtenaren die betrokken zijn bij het beleid al deze functie al langere tijd vervullen en dus weten wat er in het verleden is ingezet.

Informatie-uitwisseling

De informatie-uitwisseling is met de ontkokering binnen de gemeente, de komst van de teams in de wijken en het dichterbij elkaar toe groeien van beleid en uitvoering, sterk verbeterd sinds 2008. Het lukt steeds beter om alle betrokken partijen aan te laten sluiten bij de Multidisciplinaire Overleggen waarbinnen casuïstiekbespreking plaatsvindt.

De verbindingsofficieren vervullen een belangrijke rol bij het vergaren en verwerken van informatie en het maken van analyses en overzichten. Politie en OM informatie is van groot belang, maar niet altijd tijdig beschikbaar vanwege krapte en afschaling van de extra capaciteit met de beëindiging van de integrale projectmatige aanpak 2014-2015. Informatiedeling en samenwerking met politie en OM was een cruciaal werkzaam element hierin.

Privacy en het uitwisselen van informatie met externe partijen is soms dus lastig, bijvoorbeeld doordat partijen een andere koers gaan varen. Zo is onder invloed van landelijke ontwikkelingen ZSM⁹ niet langer ondergebracht in het Veiligheidshuis. Hiermee ontvangt Ede niet langer een signaal wanneer risicojongeren voor het eerst in aanraking komen met politie/ justitie vanwege een strafbaar feit (first offender). Voor jongeren die al in beeld zijn ontvangt Ede informatie uit de groepsaanpak en in het kader van vroegsignalering komt dit binnen via een zorgsignalering. Er is nu echter geen signaal meer wanneer het gaat om een first offender, terwijl deze informatie juist voor de aanpak van risicojongeren belangrijk is.

⁹ ZSM: Zo Snel, Slim, Selectief, Simpel, Samen en Samenlevingsgericht Mogelijk. Politie, OM en ketenpartners pakken met ZSM veelvoorkomende misdrijven op daadkrachtige wijze aan.

4 Ontwikkeling veiligheid in Veldhuizen A

In dit hoofdstuk geven we een overzicht van de ontwikkeling van de subjectieve en de objectieve veiligheid in Veldhuizen A. We bespreken de zichtbare resultaten in de aanpak van risicojongeren en de leefbaarheid in de wijk Veldhuizen A.

4.1 Ontwikkeling subjectieve veiligheid¹⁰

Veiligheidsgevoel

Het percentage mensen in Veldhuizen A dat zich wel eens onveilig voelt in de eigen buurt lag tussen 2005 en 2011 tussen de 40 en 50 procent. Dit daalde in 2013 naar 29 procent, maar steeg twee jaar later naar 35 procent. Deze stijging is echter statistisch niet significant, met andere woorden: dit kan op toeval berusten. Deze waarden liggen boven het gemiddelde voor de gemeente Ede: dat ligt al jaren rond de 20 procent.

Overlast groepen jongeren

Een vergelijkbaar patroon zien we in het percentage bewoners dat 'vaak overlast ervaart van groepen jongeren'. Daarbij moet vermeld worden dat dit percentage in de periode 2009 (40%) tot 2013 (14%) sterk afnam. In 2013 – 2015 heeft zich weer een stijging voorgedaan naar achttien procent¹¹. Voor de gemeente Ede breed zien we een afname van dertien procent (2009) naar acht procent (2015).

Respondenten geven aan dat de terugval van 2013 tot 2015 in veiligheidsgevoel en overlast te wijten kan zijn aan de verloederding van winkelcentrum De Lindenhorst. De Lidl vertrok in 2013, het winkelcentrum raakte daarmee in verval en de aanloop van oudere jongeren naar het theehuis nam toe.

Rapportcijfer leefbaarheid

Het gemiddelde rapportcijfer dat bewoners geven voor de leefbaarheid in de wijk Veldhuizen A is sinds 2007 gestegen van 6,0 naar 6,8. Dit ligt structureel onder het cijfer voor de gemeente Ede in dezelfde periode: van 7,4 naar 7,5.

Rapportcijfer veiligheid

Het rapportcijfer voor de veiligheid in de buurt kent voor Veldhuizen A een soortgelijk verloop: van 5,4 in 2007 via een dal naar 6,2 in 2015. In dezelfde periode daalde het cijfer voor de gemeente Ede van 7,2 naar 6,9.

Ontwikkeling wijk

In de wijk Veldhuizen A vinden door de jaren heen meer mensen dat de buurt vooruit is gegaan dan mensen die het tegenovergestelde vinden. In 2015 vond 36 procent van de inwoners dat de wijk vooruit was gegaan

¹⁰ De tabellen achter de gebruikte cijfers zijn te vinden in bijlage 4.

¹¹ Ook dit verschil is statistisch niet significant.

het afgelopen jaar, acht procent vond juist dat de wijk achteruit ging in die periode. Voor de gemeente Ede gold dat twaalf procent vooruitgang zag en veertien procent achteruitgang.

4.2 Objectieve veiligheid in relatie tot risicojongeren

De politie geeft aan dat de criminele jongeren in de wijk zich met name bezig houden met zogenaamde High Impact Crimes (HIC): straatroof, overval en woninginbraak. We hebben de cijfers voor de afgelopen vijf jaar¹² voor deze delicten op een rij gezet voor de wijk Veldhuizen en ook voor de gemeente Ede *exclusief* de wijk Veldhuizen. Hierbij moet aangetekend worden dat de criminele jongeren uit Veldhuizen volgens de politie steeds minder delicten in hun eigen wijk plegen, maar vaker (ver) daar buiten. De reden hiervoor is volgens de politie dat de pakkans in de wijk door de inzet van de handhavende diensten en de verhoogde meldingsbereidheid van inwoners te groot is.

Opvallend is dat het aantal geregistreerde HIC-delicten steeg van 2011 tot 2013 (van 121 naar 190), maar daarna sterk daalde (78%) tot 2015 (van 190 naar 42). Deze daling wordt vooral veroorzaakt door een sterke afname in het aantal woninginbraken. In die laatste periode daalden deze geregistreerde delicten voor de gemeente Ede exclusief de wijk Veldhuizen met 58 procent. De daling in Veldhuizen volgt dus de bredere trend en is zelfs nog sterker.

4.3 Monitor Marokkaans Nederlandse risicojongeren

In 2009 startte de Monitor Marokkaans Nederlanders voor 22 gemeenten met veel Marokkaans Nederlandse risicojongeren. In deze monitor is in beeld gebracht hoe Marokkaans Nederlandse jongeren zich ontwikkelen op onderwerpen als schooluitval, uitkering, werkloosheid en criminaliteit. Op basis van deze Monitor is het beeld van Marokkaans Nederlandse jongeren in Ede in een breder perspectief te plaatsen (zie tabel in bijlage 5). De Monitor is in 2013 voor het laatst verschenen, waardoor geen recentere gegevens beschikbaar zijn.

Uit de monitor kunnen we de volgende conclusies trekken:

- De Marokkaans Nederlandse jongeren uit Ede doen het op de thema's voortijdig schoolverlaten, geregistreerde werkzoekenden en uitkeringen beter dan de Marokkaanse Nederlandse jongeren in de 22 gemeenten. Echter op het thema verdachte van een misdrijf doen de Marokkaans Nederlandse jongeren in Ede het minder dan gemiddeld in de 22 gemeenten.
- Voor de totale populatie jongeren in Ede geldt dat zij het op alle vier de thema's beter doen dan de totale populatie jongeren in de 22 gemeenten.

¹² De Wet Politiegegevens (WPG) schrijft voor registraties maximaal vijf jaar te bewaren.

- ③ Het verschil tussen de Marokkaans Nederlandse jongeren en de totale populatie jongeren in Ede (de oververtegenwoordiging¹³) is groter dan gemiddeld in de 22 gemeenten. De oververtegenwoordiging is het grootst bij het thema verdachten. Op het thema geregistreerde werkzoekenden is de oververtegenwoordiging in Ede het sterkst afgenomen. Op het thema uitkeringen daarentegen is de oververtegenwoordiging juist toegenomen.

¹³ Een oververtegenwoordiging van 0% betekent dat er geen verschil is tussen de totale groep en de doelgroep (Marokkaanse Nederlanders). Een oververtegenwoordiging van 100 % betekent dat het feit onder de doelgroep twee keer zo vaak voorkomt als in de totale groep.

5 Conclusies

In dit hoofdstuk beantwoorden we de onderzoeksvragen die door de gemeenteraad zijn geformuleerd.

5.1 Hoofdvraag

In hoeverre is het sinds 2008 ontwikkelde en gevoerde beleid in de wijk Veldhuizen A effectief als het gaat om de aanpak van risicjongeren en het vergroten van de leefbaarheid?

Er is beleid gevoerd op alle domeinen die voor risicjongeren relevant zijn. Daarbij is ingezet op de aanpak van risicofactoren voor crimineel gedrag. Veel van de ingezette beleidslijnen zijn volgens de literatuur effectief. De uitvoering van het beleid is minstens zo belangrijk, daar zien we dat er grote stappen zijn gezet, met name op het gebied van integraal werken, onder andere door de ontkokering binnen de gemeente, de komst van het Veiligheidshuis, het wijkteam, het sociaal team en het sociaal interventieteam. Het is niet mogelijk het exacte effect van het beleid te meten, maar we zien een positieve ontwikkeling op het gebied van veiligheid en leefbaarheid en ook wat betreft het aantal risicjongeren. Al met al kunnen we stellen dat het beleid en de uitvoering daarvan een sterke bijdrage hebben geleverd aan deze positieve ontwikkeling in Veldhuizen A.

5.1 Incidenten

Hoe zijn de ongergeldheden, vernielingen en autobranden van de nieuwjaarsnacht en de maand mei ontstaan?

Er is een voedingsbodem voor incidenten en maatschappelijke onrust in de wijk Veldhuizen A. Deze wordt gevormd door een gemiddeld lage sociaal economische status en hoge prevalentie van problematiek bij een deel van de bewoners, onder andere bewoners van Marokkaans-Nederlandse afkomst. Bekend is dat migrantenjongeren vaker te maken krijgen met risicofactoren die kunnen leiden tot crimineel gedrag. Daarnaast heerst binnen deze groep volgens respondenten een gevoel van achtergesteld worden. Deze voedingsbodem is met beleid én een lange adem te beïnvloeden, zij het in beperkte mate. Dit betekent dat het risico op incidenten niet uit te sluiten is.

Oud en nieuw is op veel plekken in Nederland een moment waarop jongeren het niet zo nauw nemen met de regels waardoor de openbare orde in het geding raakt. Afgelopen jaarwisselingen was er in Ede vaak sprake van vernielingen. Een samenloop van omstandigheden leidde tot de incidenten: het verpauperde winkelcentrum, de onvrede over de aanstaande sluiting van het theehuis, veel jongeren op straat, extra

aanwezigheid van politie en een aantal kleine incidenten overdag en in het begin van de avond. De aanwezigheid van de ME-bus gooide ten slotte extra olie op het vuur.

Vanuit dezelfde voedingsbodem ontstonden de incidenten van mei 2016. De aanleiding werd gevormd door de definitieve sluiting van het theehuis en de ontevredenheid over het uitblijven van een alternatieve locatie. Volgens respondenten wilden zij met de incidenten druk zetten op de gemeente voor het toekennen van een nieuwe locatie.

In hoeverre vloeien de genomen maatregelen logisch voort uit de aard van de incidenten?

Naar aanleiding van beide incidenten zijn met name gebiedsgerichte maatregelen ingezet: de openbare orde op straat werd aangetast en daarom is er meer toezicht op straat ingezet met meer bestuurlijke bevoegdheden. In mei zijn ook persoonsgerichte maatregelen ingezet. Er waren acht aanstichters in beeld en die zijn repressief aangepakt door de politie. Ook zijn er circa 30 jongeren thuis bezocht door gemeente en politie uit het oogpunt van preventie, straf en zorg. De maatregelen vloeien logisch voort uit de aard van de incidenten: aantasting van de openbare orde op straat.

In hoeverre hebben de repressieve en preventieve maatregelen naar aanleiding van de afgelopen incidenten adequaat gewerkt?

Het doel van de maatregelen was het herstel van de openbare orde. Dit doel is bereikt: de rust keerde na beide incidenten snel terug. De maatregelen in mei hadden ook een doel voor de langere termijn: er waren signalen dat de onrust tijdens de Ramadan voorgezet zou worden. Daarom zijn in mei circa 30 risicojongeren thuis bezocht. Deze gesprekken werden repressief ingestoken ('we willen geen last meer van jou'), maar werden afgesloten met een perspectief ('hoe kunnen we jou helpen met bijvoorbeeld school of stage?'). Ook dit doel is bereikt: gedurende de Ramadan en de rest van de zomer bleef het rustig.

*Vereisen de incidenten in Veldhuizen A andere maatregelen dan tot nu toe?
Zo ja, welke?*

Er kunnen in beide gevallen kanttekeningen gesteld worden bij de *voorbereiding* op (mogelijke) incidenten. De nadruk lag hierbij op het inzetten van extra toezicht en minder op het onderhouden van contact met de risicojongeren. Hierdoor zijn mogelijkheden tot de-escalerend optreden in de voorbereiding op de incidenten niet volledig benut. Het is belangrijk in te zetten op goede contacten met de wijk en de jongeren

en zo voeling te houden met wat er speelt. Met name als het spannend dreigt te worden, is deze inzet van belang.

Zo bestond de preventieve aanpak rond de sluiting van het theehuis uit de inzet van extra toezicht op straat. Er had meer ingezet kunnen worden op de contacten met de wijk om op die manier de gemoederen tot bedaren te brengen.

Daarnaast heeft de aanwezigheid van de bus van de Mobiele Eenheid *tijdens de incidenten* bij de jaarwisseling voor escalatie gezorgd. Bij dergelijke incidenten is het belangrijk dat de politie zo lang mogelijk 'de plattepettenstrategie' voert en contact houdt met de risicjongeren in de wijk.¹⁴

5.2 Beleid

Wat is het sinds 2008 gevoerde beleid en hoe is dit uitgevoerd?

In hoofdstuk 3 gaven we een beknopte beschrijving van het beleid dat de gemeente Ede heeft gevoerd op de risicjongeren in Veldhuizen A. Het beleid is opgedeeld in vijf domeinen, waarbij steeds de belangrijkste beleidslijnen zijn besproken en in een afsluitende beschouwing is een analyse gegeven. Ook gaven we een impressie van de uitvoering. Hier volgen de acht belangrijkste conclusies:

- 1 Binnen de domeinen individueel, gezin en sociale omgeving is de afgelopen jaren veel ingezet op risico- en beschermende factoren, waarmee de kans dat risicjongeren afglijden in (zwaardere) criminaliteit is verkleind. Door de nieuwe infrastructuur en het benutten van eerder geleerde lessen, zijn aanpakken in de loop der jaren verder geprofessionaliseerd en ingebed.
- 2 Er wordt naast repressie steeds meer ingezet op preventie: eerder signaleren door vindplaatsgericht werken, vroegtijdiger inzetten van interventies op risicjongeren en hun gezinnen en meer aandacht voor onderliggende problematiek. Risicjongeren zijn in vergelijking met 2008 beter in beeld en het lukt beter hen te bereiken.
- 3 Een deel van de risicjongeren is nu nog lastig te bereiken. De gemeente wil komend jaar jeugdactiviteiten outreachender inzetten, om ook deze risicjongeren te bereiken.
- 4 Onder invloed van landelijke ontwikkelingen en invulling daarvan in het lokale beleid, zijn *afgebakende* middelen, tijd en expertise specifiek gericht op risicjongeren, de afgelopen jaren teruggelopen. Zo zijn verschillende interventies in Ede opgegaan in het sociaal team. Vraaggericht werken staat daarbij centraal en dat sluit niet altijd even goed aan bij de aanpak van risicjongeren.
- 5 Voor de algemene aanpak in de wijk door het wijkteam en het sociaal team is structureel budget. Daarnaast is er de samenwerking en inzet vanuit het Veiligheidshuis en ook door het sociaal interventie team. Er zijn echter geen structurele middelen om projecten specifiek gericht op risicjongeren op te zetten. Financiering van deze projecten gebeurt vaak met externe middelen (deels cofinanciering). Dit kan leiden tot gebrek aan continuïteit. Mede door jarenlange

¹⁴ Zie onderzoek: Wei Ji en de menselijke maat - Onderzoek Maatschappelijke Onrust (DSP-groep, 2007).

betrokkenheid van dezelfde groep professionals lukt het vaak wel werkzame elementen te behouden, maar dit is kwetsbaar.

- 6 Cultuursensitief werken krijgt door de jaren heen steeds meer aandacht, EIF is hier een mooi voorbeeld van. Vanaf 2015 is er een trainingsaanbod voor alle professionals in Ede die met jeugd werken, met daarin aandacht voor opvoeden tussen twee culturen, cultuursensitief werken en radicalisering. Diversiteit onder de hulpverleners blijft nog wel moeilijk realiseerbaar.
- 7 Tot 2011 is ingezet op fysieke herstructurering ter bevordering van de diversiteit van de wijk Veldhuizen A. Onder druk van de economische crisis is dit gestopt en dit heeft daardoor maar een beperkt effect gehad op de diversiteit van de bevolking. Na het beëindigen van de herstructurering is het herinrichten van de fysieke ruimte deels overgenomen door de bewoners zelf. Dit draagt bij aan de betrokkenheid van bewoners bij de wijk.
- 8 Toezicht en handhaving op de risicjongeren in de wijk wordt op verschillende wijzen vormgegeven. Wijkagenten en jeugdboa's staan hierbij centraal en vullen elkaar aan. Het toezicht is vooral formeel van aard door professionals in uniform. Hierdoor is er een risico dat informatie vanuit de groep risicjongeren de partners niet bereikt. Belangrijk element in de integrale projectmatige aanpak van risicjongeren in 2014-2015 was de intensieve samenwerking en prioritering met politie en OM. Dit was van cruciaal belang in het maatwerk dat geboden kon worden. De beëindiging van het project heeft de informatiedeling met politie en OM onder druk gezet.

In hoeverre heeft het ingezette beleid bijgedragen aan de afname van overlast van risicjongeren en de verhoging van de leefbaarheid in Veldhuizen A? Wat zijn de meetbare resultaten van het gevoerde beleid?

In de wijk Veldhuizen A ondervinden bewoners al ruim twintig jaar overlast van risicjongeren. De veiligheid en leefbaarheid wordt hierdoor ondermijnd. Naar aanleiding van incidenten in 2008 hebben de gemeente en haar partners de aanpak van risicjongeren in de wijk geïntensiveerd. Het is onmogelijk het exacte effect van het gevoerde beleid te bepalen, wel wijst een aantal indicatoren in de goede richting:

- 1 Kijkend naar de veiligheid en leefbaarheid in Veldhuizen A zien we dat die in de ogen van bewoners verbeterd is sinds 2008.
- 2 De feitelijke criminaliteit in de wijk (de HIC-delicten) is de afgelopen jaren sterk gedaald.
- 3 Het aantal risicjongeren in de wijk is sterk gedaald sinds 2001.
- 4 Uit de Monitor Marokkaans Nederlanders (laatste monitor is uit 2013) blijkt dat de Marokkaans Nederlandse jongeren uit Ede het op de thema's voortijdig schoolverlaten, geregistreerde werkzoekenden en uitkeringen beter deden dan de Marokkaanse Nederlandse jongeren gemiddeld in de 22 gemeenten. Op het thema verdachte van een misdrijf deden zij het minder dan gemiddeld.

Er is dus verbetering te zien in de wijk. Het is onderzoekstechnisch niet mogelijk een directe relatie te leggen tussen het gevoerde beleid en de veiligheid en leefbaarheid in de wijk. Dat komt omdat het beleid uit zeer veel onderdelen bestaat, de doorlooptijd van het onderzoek zeer beperkt is en er tal van factoren zijn die invloed uitoefenen zoals een economische crisis of ontwikkelingen in het Midden-Oosten.

Welk effect heeft de aanwezigheid van politie en toezicht in de wijk Veldhuizen A?

Ook hier kan geen exact effect gemeten worden. Uit de literatuur blijkt dat van de aanwezigheid van politie en toezicht slechts een beperkt effect verwacht kan worden. Politie-surveillances zijn alleen effectief om de criminaliteit, overlast en onveiligheidsgevoelens terug te dringen als deze gericht ingezet worden op risicogroepen, -gebieden en -tijdstippen (Van der Knaap et al., 2006). Verschillende vormen van functioneel toezicht (stadswachten, huismeesters, controleurs binnen het openbaar vervoer, particuliere beveiliging, buurtconciërges e.d.) kunnen effectief zijn in het terugdringen en voorkomen van criminaliteit (Welsh et al.) 2010). Goed contact en aansluiting bij de doelgroep zijn hierbij belangrijke voorwaarden. Knelpunten hierbij zijn de niet optimale cultuursensitiviteit en relatief weinig informeel contact.

6 Aanbevelingen

In dit hoofdstuk doen we aanbevelingen voor de aanpak van incidenten en het beleid.

Incidenten

Deze aanbevelingen gaven we eerder als antwoord op de laatste deelvraag over de incidenten.

Informeel contact

De nadruk bij de voorbereiding op de incidenten lag in Ede op extra toezicht op straat en minder op het onderhouden van contact met de risicojongeren. Hierdoor zijn mogelijkheden tot de-escalerend optreden in de voorbereiding op de incidenten niet volledig benut. Dat heeft te maken met de nadruk op formeel toezicht in de wijk en relatief weinig op informeel contact. Voor dit contact kan een extra rol toegevoegd worden in de wijk. Dit kunnen positieve rolmodel zijn die een evenwicht weten te houden tussen het opbouwen van een vertrouwensband met de jongeren en het doorgeven van relevante informatie aan het professionele netwerk. Zij kunnen jongeren motiveren en toeleiden naar hulpverlening. Deze rol zou ondergebracht kunnen worden bij het CJG of het sociaal team.

Plattepettenstrategie

De aanwezigheid van de Mobiele Eenheid tijdens de incidenten bij de jaarwisseling heeft voor escalatie gezorgd. Bij dergelijke incidenten is het belangrijk dat de politie zo lang mogelijk 'de plattepettenstrategie' voert door, in samenwerking met de partners en het lokale netwerk, contact te houden met de risicojongeren in de wijk.

Beleid

Focus

Een effectief beleid is een specifiek en geconcentreerd beleid. Focus daarom met het aanbod op risicojongeren en de gezinnen waarin zij opgroeien. Binnen de huidige infrastructuur is het aanbod voor gezinnen niet langer afgebakend en staat vraaggericht werken centraal. Dit maakt de gefocuste aanpak van de gezinnen (waar juist een sterk outreachende aanpak nodig is) soms lastig. Door geormerkt middelen, tijd en expertise vrij te maken, kunnen de resultaten die in de afgelopen jaren zijn bereikt behouden worden en vergroot.

Langdurig maatwerk

Een waardevolle vervolgstap is het creëren van meer intensieve en langdurige maatwerktrajecten. Verwachting is dat dit voor een (klein) deel van de gezinnen van risicojongeren nodig is om structurele

gedragsverandering te bewerkstelligen en te voorkomen dat broertjes of zusjes het verkeerde pad op gaan. Hierbij is een goede samenwerking tussen zorg- en strafpartners essentieel.¹⁵

Cultuursensitiviteit

Blijf inzetten op cultuursensitiviteit en diversiteit onder professionals. Gebrek aan vertrouwen en (gevoel van) begrip bemoeilijkt toeleiding en staat continuïteit van interventies in de weg.

Informatiedeling justitiële partners

Zet in op goede informatiedeling met politie en Openbaar Ministerie. Tijdens eerdere projecten is informatiedeling met deze partijen een belangrijke succesfactor gebleken. De aanpak op risicojongeren krijgt sneller en effectiever vorm wanneer signalen vanuit justitiële partners gedeeld worden. Nu worden bijvoorbeeld geen signalen gedeeld wanneer risicojongeren voor het eerst in aanraking komen met justitie (de zogeheten first offenders), terwijl juist dat moment essentieel kan zijn voor het voorkomen van toekomstig delictgedrag.

Monitoring en evaluatie

Uit dit onderzoek blijkt dat er op beperkte schaal gemonitord en geëvalueerd wordt in Ede. Monitoring en evaluatie zijn een essentieel onderdeel van de beleidscyclus. Door tussentijds te kijken naar de werking van een interventie is het mogelijk te bepalen of de implementatie is gelukt en of bijsturen nodig is om het beoogde resultaat te bereiken. Monitoring en evaluatie geeft mogelijkheden (tussentijds) te werken aan kwaliteitsverbetering en het vergroten en aantonen van effectiviteit.

Noot 15 De jongens dicht op de huid zitten, ze 'vastgrijpen' en niet meer loslaten zijn succesrijke factoren in de aanpak van overlastgevende risicojongeren (Bakker, 2013; van den Anker, Bax & Quekel, 2011, Berkeley & van Uden, 2009)

Bijlage 1 Onderzoeksverantwoording

Onderzoek beleid en incidenten

In het onderzoek maken we onderscheid tussen de evaluatie van het beleid en die van de maatregelen die genomen zijn naar aanleiding van de incidenten.

Beleid risicjongeren: geen zuivere effectmeting, wél een kwalitatieve analyse

Het houden van een zuivere effectmeting is niet mogelijk. Met andere woorden: het is niet mogelijk een exacte (kwantitatieve) beschrijving te geven van het effect van het beleid. Dat komt enerzijds omdat er een duidelijk startpunt ontbreekt waarop alle maatregelen zijn ingegaan, hierdoor is het niet mogelijk een meting te houden voorafgaand aan het implementeren van het beleid en de resultaten daarvan te vergelijken met de huidige situatie. Anderzijds is er sprake van veel andere factoren die van invloed zijn op de overlast door risicjongeren en de leefbaarheid in de wijk. Denk hierbij aan de economische situatie en een landelijk dalende trend van jeugdoverlast.

Voor het onderzoek voerden we een kwalitatieve analyse van het effect van het beleid uit. De beleidslogica biedt hierbij inzicht in de doelen die zijn beoogd met de inzet van beleidslijnen en in de mechanismen waarmee met deze inzet de boogde doelen kunnen worden bereikt. De toets van de beleidslogica bestaat uit twee onderdelen:

- 🕒 *Theory check*: in hoeverre is de beleidslogica juist, of: werken de veronderstelde mechanismen achter de beleidslijnen?
- 🕒 *Implementation check*: in hoeverre zijn de maatregelen op de juiste wijze geïmplementeerd?

We maken in het onderzoek onderscheid tussen het beleid op papier (planevaluatie) en de uitvoer van het beleid (procesevaluatie). Het resultaat van de plan- en procesevaluatie is een beargumenteerd oordeel over of het beleid en de uitvoer van het beleid adequaat was. Uit de analyse volgen logisch aanbevelingen en handvatten, zowel voor aanpassingen in het beleid als in de uitvoer.

Planevaluatie (het beleid op papier)

In de planevaluatie toetsen we het beleid op in ieder geval de volgende punten:

- 🕒 Probleemanalyse: is het beleid gebaseerd op een probleemanalyse?
- 🕒 Klopt de logica achter de maatregelen (kloppen de redeneringen 'als we dit doen, dan is dat het te verwachten resultaat')?
- 🕒 Is er steunbewijs uit de literatuur of de praktijk elders voor de effectiviteit van de maatregelen?

Procesevaluatie (uitvoering van het beleid)

De uitvoer van het beleid toetsten we op een aantal cruciale elementen. De ervaring leert dat het element samenwerking cruciaal is.

Evaluatie van de incidenten

We maken een overzicht van de maatregelen die genomen zijn naar aanleiding van de incidenten in januari en mei van dit jaar en volgen daarbij dezelfde stappen als bij de evaluatie van het beleid: we houden hier ook een plan- en procesevaluatie. Ook hierbij kijken we wat in de toekomst beter zou kunnen. Voor deze toets maken we o.a. gebruik van de lessen die zijn geleerd in de eerdere analyse die wij deden naar - maatschappelijke onrust.

De onderzoeksstappen

Dit onderzoek bestaat uit vijf stappen.

- 1** Deskresearch
Analyseren van de beleidsstukken die betrekking hebben op de aanpak van risicojongeren en het verbeteren van de leefbaarheid in Veldhuizen A.
- 2** Analyse cijfers
Analyse cijfers die betrekking hebben op de leefbaarheid en veiligheid in de wijk.
- 3** Interviews
De belangrijkste betrokken professionals hebben we gesproken. Verderop in deze bijlage staat een overzicht van de geïnterviewde personen. We hebben daarnaast sleutelfiguren uit de buurt gesproken, dit kunnen overigens ook professionals (personen die beroepsmatig te maken hebben met de problematiek met de risicojongeren) zijn. Ook wilden we graag via de gemeente en de wijkagent jongeren spreken. Deze jongeren zouden dan eerst door de gemeente of de politie benaderd worden met de vraag over deelname aan het onderzoek. Er zijn geen jongeren bereid gevonden.
- 4** Groepsinterview
In een groepsinterview met medewerkers van de gemeente zijn tussentijdse resultaten besproken en getoetst.
- 5** Rapportage
Alle onderzoeksgegevens hebben we gepresenteerd in een concept-rapportage. Deze is besproken met een begeleidingscommissie bestaande uit gemeenteambtenaren en daarna is een definitief rapport opgesteld.

Geraadpleegde documenten

- ② Wijkprofiel Veldhuizen A
- ② Vaststelling stedenbouwkundige visie OR Veldhuizen A
- ② PvA Sluitende aanpak risicovolle jongeren
- ② Letter of intent
- ② Convenant spreidingsbeleid Onderwijs (3 stukken)
- ② Meetellen en meedoen Kadernota 2008 - 2011
- ② Uitgangspunten WJJ
- ② Diverse maatregelen Jeugd aanpak regio
- ② Evaluatie WJJ 2007
- ② Subsidieaanvraag M-gemeenten
- ② Collegevoorstel van Montfransgelden
- ② Projectplan coaching Marokkaanse moeders
- ② Memo Implementatie shortlist Ede
- ② PvA Realisatie Servicepunt Jongeren in Werkplein E-W
- ② PvA wijkgerichte groeps- en gezinsaanpak Veldhuizen en Ede Oud-Zuid
- ② Projectplan Wijkgerichte groepsaanpak Veldhuizen en Ede-Zuid
- ② Essentie wijkgerichte gezinsaanpak
- ② Wijkgerichte gezinsaanpak: het kader
- ② Rapportage casemanagement overlast Veldhuizen A Ede
- ② Subsidieaanvraag gezinsmanagers Marokkaans-Nederlandse gezinnen
- ② Evaluatiegesprek Brug over Ede
- ② Brief burgemeester aan de raad in 2009 over Veldhuizen
- ② Voortgangsberichten aan raad 2009
- ② Van vroegsignalering naar vroeghulp
- ② Evaluatie Wet Investering Jongeren (WIJ) en Service Punt Jongeren (SPJ)
- ② Matrix Veldhuizen A naar een betere buurt
- ② ProKid Evaluatie
- ② Bijlage 1 doelstellingen M-gemeenten
- ② Contract Titan
- ② Memo Cie ROB en AZM tekening herstructurering
- ② Herijking fysieke herstructurering Veldhuizen A
- ② Programmatische aanpak risico jongeren
- ② Overzicht 2001-2011 gemaakt t.b.v. een toenmalig verzoek van de pers
- ② Koersnotitie 'Versterking wijkgericht werken in Ede'
- ② Notitie vindplaatsgericht werken vanuit het CJG Ede
- ② Raamovereenkomst Titan

- ⦿ Beleidskader Jeugd en onderwijs 2012
- ⦿ Ontwikkeling jeugdoverlast- deelrapport Ede (van Montfoort en IntraVal)
- ⦿ Monitor M-NL jongeren
- ⦿ Voorstel Sociaal Veiligheidsteam
- ⦿ Uitwerkingsplan 17 acties uitvoeringsnota Integratie door participatie Ede 2013 - 2015
- ⦿ Overgangsnota Participatie door Integratie 2013 - 2015
- ⦿ Wijkregie
- ⦿ Het is mensenwerk; toegang en sturing in het sociaal domein
- ⦿ Elke jeugdige telt mee
- ⦿ Monitor Marokkaans-Nederlanders Ede
- ⦿ Jeugdmatrix
- ⦿ Beleidsplan Jeugd
- ⦿ Monitor PGO+
- ⦿ Subsidies preventief jeugdbeleid (lichte opvoed- en opgroeiondersteuning)
- ⦿ Methodiekbeschrijving FOCUS
- ⦿ Monitor signalering en begeleiding migrantenjongeren naar JGGZ
- ⦿ Haalbaarheidsonderzoek Focus
- ⦿ Eindresultaat subsidieafspraken PGO
- ⦿ Eindresultaat subsidieafspraken Opella (herziene versie)
- ⦿ Eindresultaat subsidieafspraken Stimens (herziene versie)
- ⦿ Eindresultaat subsidieafspraken V&G regio
- ⦿ Eindresultaat subsidieafspraken V&G regio
- ⦿ Eindresultaat subsidieafspraken Welstede
- ⦿ Eindresultaat subsidieafspraken St youth
- ⦿ Eindresultaat subsidieafspraken Opella
- ⦿ Wijkprofiel Veldhuizen A
- ⦿ Wijkprofiel Veldhuizen A
- ⦿ Vaststelling stedenbouwkundige visie OR Veldhuizen A

Geïnterviewde personen

Professionals gemeente Ede

Naam	Functie
Matthijs Bouwman	Beleidsadviseur minderhedenbeleid (2008-2012)
Cindy Duteweerd	Beleidsmedewerker voortijdig schoolverlaten
Daphne Klein-Bottenberg	Beleidsmedewerker arbeidsmarkt en jongeren
Elza Knoop-Witteveen	Beleidsadviseur Wmo
Edwin Küpers	Beleidsadviseur onderwijs
Ineke Legtenberg	Afdelingshoofd jeugd en sociaal team
Robert van Rheenen	Wijkregisseur/ gebiedsmanager Veldhuizen
Serdar Saliman	Jeugdboa
Rolieke Sietsma	Beleidsadviseur Jeugd
Vera Tinkelenberg	Beleidsadviseur Jeugd en Veiligheid
Henk de Wit	Adviseur veiligheid

Professionals overig

Naam	Organisatie
Peter van den Berg	Teamchef politie Ede
Hans Plageman	Hoofd themateam politie Veldhuizen (2008 – 2010)
Jacques Stans	Wijkagent Veldhuizen
Hassan El Ghoutti	Voorzitter Marokkaans Nederlandse Vereniging Ede (al Mustakbal, 2001-2009) Lid Adviesgroep Marokkaanse Nederlanders Ede (2010-2013)
Huseyin Oztas	Sociaal werker Malkander
Tijani Zallali	Stichting Samenstede

Bijlage 2 Literatuur

- Anker, M. van den, Bax, F., & Quekel, M. (2011). Effectieve aanpak van risicjongeren. Achtergrond en toepassing van de Trainingen Kennisfundament. Den Haag, Nederland: Nicis Institute.
- Bakker, I. et al. (2013). Handleiding Maatwerk voor risicjongeren. Utrecht, Nederland: Verwey-Jonker Instituut.
- Berghuis, B., & Waard, J. de (2011). Achtergrondmateriaal voor de Feitenflits(en) over jeugdcriminaliteit. Den Haag, Nederland: Ministerie van V&J.
- Berkeley, E., & Uden, A. van (2009). Risicjongeren. Een bundeling van inzichten uit onderzoek, beleid en praktijk over een effectieve aanpak. Den Haag, Nederland: Nicis Institute.
- Boom, J. de., et al. (2010). Marokkaanse Nederlanders 2010. Een nulmeting van hun positie op de terreinen van onderwijs, arbeid en uitkering en criminaliteit in 22 gemeenten. Rotterdam, Nederland: Risbo, Erasmus Universiteit
- Boom, J. de., et al. (2011). Marokkaanse Nederlanders in Ede 2011. De positie op de terreinen van onderwijs, arbeid en uitkering en criminaliteit (meting 2). Rotterdam, Nederland: Risbo, Erasmus Universiteit.
- Boom, J. de., et al. (2012). Marokkaanse Nederlanders 2012. De positie op de terreinen van onderwijs, arbeid en uitkering en criminaliteit (meting 3). Rotterdam, Nederland: Risbo, Erasmus Universiteit.
- Boom, J. de., et al. (2014). Marokkaanse Nederlanders in Ede 2013. De positie op de terreinen van onderwijs, arbeid en uitkering en criminaliteit (meting 4). Rotterdam, Nederland: Risbo, Erasmus Universiteit.
- Cottle, C.C., Lee, R.J., & Heilbrun, K. (2001). The prediction of criminal recidivism in juveniles: A meta-analysis. *Criminal Justice and Behavior*, 28, 367-394.
- Geest, V.R. van der (2011). Werk doet delinquentie afnemen. *Justitiële Verkenningen*, 2011, 30-42.
- M. Gill (2003), 'What do offenders think about CCTV?', in: *Crime Prevention and Community Safety*.
- Hoek, A. van, Soomeren, P. van, & Kleuver, J. de. (2009). Sleutel ligt bij het lokale netwerk. *Omgaan met maatschappelijk onrust*. Amsterdam, Nederland: Secondent#1.
- Hurk, A. A. van den, & Nelissen, P. Ph. (2004). 'What Works': een nieuwe benadering van resocialisatie van delinquenten. *Sancties*, 5, 280-297.
- Ince, D., & Berg, G. van den (2009). Overzichtsstudie interventies voor migrantenjeugd: ontwikkelingsstimulering, preventie en vroeghulp. Utrecht, Nederland: Nederlands jeugd Instituut.
- Junger-Tas, J. (2001). Ethnic minorities, Social integration and Crime. *European Journal on Criminal Policy and Research* 9: 5–29, 2001.
- Karssen, M., Veen, I. van der & Roeleveld, J. (2011). Effecten van schoolsamenstelling op schoolprestaties in het Nederlandse basisonderwijs. In *Full papers: Onderwijs Research Dagen 2011* (pp. <http://www.ord2011.nl/papers.asp>). Maastricht: School of Business and Economics.
- Ketner, S. (2010). Marokkaanse wortels, Nederlandse grond. Jonge moslims over opgroeien in Nederland. Utrecht, Nederland: Verwey-Jonker Instituut.

- Koot, H. M., Oosterlaan, J., Jansen, L. M., Neumann, A., Luman, A., & Lier, P. A. C. van (2008). Individual factors. In R. Loeber, N. W. Slot, P. H. van der Laan & M. Hoeve (Eds.), *Tomorrow's criminals – The development of child delinquency and effective interventions* (pp. 75-89). Farnham: Ashgate Publishing.
- Korf, D.J., Place, S., Vliet, E. van & N. Tanoglu (2007). *Boefjes of briljantjes. Over de effecten van criminaliteitspreventie bij allochtone jongeren*. Utrecht, Nederland: Forum.
- Laan, P. H. van der, & Slotboom, A. M. (2002). Wat werkt? In P. J. van Koppen, D. J. Hessing, H. L. G. J. Merckelbach & H. F. M. Crombag (Eds.), *Het recht van binnen: Psychologie van het recht* (pp. 963-975). Deventer: Kluwer.
- Laan, P. H. van der (2004). Over straffen, effectiviteit en erkenning: de wetenschappelijke onderbouwing van preventie en strafrechtelijke interventie. *Justitiële Verkenningen*, 30, 31-48.
- Lier, P. A. C. van, & Koot, H. M. (2008). Peer relations and the development of externalising problem behaviour. In R. Loeber, N. W. Slot, P. H. van der Laan & M. Hoeve (Eds.), *Tomorrow's criminals – The development of child delinquency and effective interventions* (pp. 103-120). Farnham: Ashgate Publishing.
- Luijckx, M.J.A. (2011). *Het Responsiviteitsbeginsel: Een "soft" criterium om hard mee aan de slag te gaan?* Scriptie, Master Clinical Child and Adolescent Studies, Universiteit Leiden.
- Noije, L. van, & Wittenbrood, K. (2009). *Sociale veiligheid ontsleuteld. Veronderstelde en werkelijke effecten van veiligheidsbeleid*. Den Haag, Nederland: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Pels, T., Distelbrink, M., & Tan, S. (2009). *Meetladder diversiteit interventies. Verhoging van bereik en effectiviteit van interventies voor (etnische) doelgroepen*. Utrecht, Nederland: Verwey-Jonker Instituut.
- Piquero, Alex R. et al. (2008). Effects of early family/parent training programs on anti-social behavior and delinquency.
- Piguero, Alex R., Jennings, W.G., & Farrington, D.P. (2010). Self-control interventions for children under age 10 for improving self-control and delinquency and problem behaviors.
- Sherman, L. & Eck, J. (2002) Police for Crime Prevention, in: Sherman, L., Farrington, D., Welsh, B. and Layton MacKenzie, D. (eds) *Evidence-Based Crime Prevention*. London: Routledge.
- Steketee, M, Graag, R. van der & Wolthuis, A (2016). *Jeugdcriminaliteit onder migranten. Internationale vergelijking zelfrapportage en beleid migranten*. Utrecht: Verwey-Jonker.
- Tazelaar, P. et al. (2012). *Evaluatie straatcoaches en gezinsbezoekers*. Barneveld, Nederland: Significant.
- Vandenbroucke, M.W.G. et al. (2008). *Gemeentelijk beleid voor Marokkaans-Nederlandse jongeren. Rapportage over de wenselijkheid van specifiek doelgroepenbeleid*. Utrecht, Nederland: Verwey-Jonker Instituut.
- Van der Knaap, L.M., Nijssen, L.T.J., Bogaerts, S. (2006). *Geweld verslagen? Een studie naar de preventie van geweld in het publieke en semipublieke domein*. Meppel: Boom Juridische Uitgevers.

- Waard, J. de., & Berghuis, B. (2014). Wat werkt?: Een systematisch overzicht van recent verschenen meta-evaluaties / syntheses studies binnen de kennisdomeinen situationele criminaliteitspreventie, politiezorg, en strafrechtelijke interventies. Den Haag, Nederland: Ministerie van V&J.
- Welsh, B.C., Farrington, D.P., & O'Dell, S.J. (2010). Effectiveness of public area surveillance for crime prevention: Security guards, place managers and defensible space.
- Wittebrood, K., & Dijk, T. van (2009). Aandacht voor de wijk: Effecten van herstructurering op de leefbaarheid en veiligheid. Den Haag, Nederland: Sociaal en cultureel planbureau.
- Wittebrood, K., & Permentier, M. (2011). Wonen, wijken & interventies. Krachtwijkenbeleid in perspectief. Den Haag, Nederland: Sociaal en cultureel planbureau.

Bijlage 3 Tabellen beleidsdomeinen

Domein Individueel	Doelen en doelgroep	Mechanismen	Ondersteuning in literatuur
<p>BEHANDELING & BEGELEIDING In 2004 is gestart met Wijkgerichte Justitiële Jeugdzorg (WJJ). Voor jongeren in de leeftijd van twaalf tot en met achttien jaar die een strafbaar feit plegen ontstond daarmee een alternatief voor plaatsing in een Justitiële Jeugdinstelling.</p> <p>In 2008 is in Ede gestart met de Jeugdhulp Diamant methode voor Identiteitsontwikkeling & Weerbaarheid: een gedragsbeïnvloedende, cultuurspecifieke interventie. Samen met de jongeren wordt in kaart gebracht op welke leefdoelgebieden hulp nodig is, bv bij dreigende schooluitval, schulden en risico op radicalisering. Ook zijn in 2008 twaalf Marokkaans Nederlandse jongeren aangewezen voor casemanagement waarbij in een vrijwillig kader op verschillende leefgebieden een plan van aanpak voor en met een jongere wordt opgesteld door Het is een intensieve kortdurende outreachende interventie met minimaal een tweewekelijks gesprek. Het JPT is opgegaan in het Sociaal Team, waarbij middelen, tijd en expertise niet langer zijn afgebakend voor risicjongeren.</p> <p>Van 2013 tot 2015 vond individuele begeleiding (aanvullend en in samenhang met PGO+) plaats vanuit de subsidie EIF (Europese Integratie Fonds): een pilot vroegtijdige signalering en begeleiding van migrantenjongeren met psychische problematiek of LVB om problemen op latere leeftijd te voorkomen. De opbrengsten van deze pilot zullen worden geborgd in de huidige sociale infrastructuur.</p> <p>Sinds 2014 werkt Ede met een Sociaal Interventie Team (SIT): dit team houdt zich onder andere bezig met groepsaanpak en jonge aanwas waarin de combinatie van straf en zorg centraal staat.</p> <p>Vanaf 2015 is er een trainingsaanbod voor alle professionals in Ede die met jeugd werken, met daarin aandacht voor vroegsignalering (ook bij psychische problematiek en jongeren met een licht verstandelijke beperking) opvoeden tussen twee culturen, cultuursensitief werken en radicalisering.</p>	<p>De individuele begeleidingstrajecten hebben als doel vroegsignalering en voorkomen dat risicjongeren in de criminaliteit vervallen. Sommige trajecten waren specifiek gericht op jongvolwassenen met een niet-westerse achtergrond (zoals Diamant in 2008 en recent EIF). De andere begeleidingstrajecten zijn meer gericht op risicjongeren in het algemeen.</p> <p>EIF heeft daarnaast als aanvullend doel meer bekendheid geven bij beter toe berusten van partners om met migrantenjongeren te werken.</p>	<p>Vroegsignalering, motiveren, en praktische begeleiding kunnen achterliggende risicofactoren zoals (persoonlijkheids)problematiek en het niet hebben van dagbesteding in beeld brengen waarna jongeren gericht begeleid kunnen worden.</p> <p>Het aanpakken van de risicofactoren door middel van behandeling en begeleiding verkleint de kans dat risicjongeren verder doorgroeien richting (zwaarder) crimineel gedrag.</p>	<p>Wat betreft individuele risicofactoren kan onderscheid gemaakt worden tussen emotionele, cognitieve, fysieke en sociale factoren die het resultaat kunnen zijn van genetische, fysiologische, neurologische, neuropsychologische en psychosociale kenmerken (Koot et al., 2008). Er is een relatie tussen individuele problematiek en criminaliteit. De voornaamste factor die naar voren komt is die van de 'ongeremdheid', een term die een geheel samenvat van hyperactiviteit, impulsiviteit, rusteloosheid, onbuigzaamheid. Als zodanig, maar vooral als dit gepaard gaat met een lage verbale intelligentie waarmee de jongeren weinig ook heeft voor de effecten van het eigen gedrag voor zichzelf en voor anderen, voert dit tot het grote gevaar van meer persistent probleemgedrag, dat ook na de peuterschool aanwezig blijft (MinV&J, 2011)</p> <p>Marokkaans Nederlandse jongeren hebben vaker gebrek aan sociale binding en een negatief zelfbeeld spelen (NICIS, 2011). Dit heeft mogelijk risicogedrag tot gevolg.</p> <p>Begeleiding door een mentor, bij opleiding en werk, is veelbelovend om gedragsproblemen tegen te gaan (Noe & Wittebrood, 2009). Rolmodellen die zich voor de jongeren interesseren, bieden ze een ander referentiekader. Een rolmodel met een vergelijkbare achtergrond kan jongeren een toekomstbeeld voorhouden en een andere weg mogelijk en aantrekkelijk maken (Handleiding aanpak risicajeugd, 2009).</p>

Domein Individueel	Doelen en doelgroep	Mechanismen	Ondersteuning in literatuur
<p>WERK, INKOMEN EN DAGBESTEDING In 2009 had Ede de jongeren die aan de onderkant van de arbeidsmarkt zitten in beeld door onder andere het Servicepunt voor jongeren. Jongeren in de leeftijd tussen de 16 en de 27 konden daar terecht voor hulp en ondersteuning gericht op terugkeer naar school of werk. Landelijk is door het Rijk en het UWV een andere lijn uitgezet waardoor het Servicepunt is verdwenen en de gemeente haar dienstverlening nu invult door de inzet van speciale jongerenconsulenten.</p> <p>Ede probeerde van 2009 tot 2014 grip te krijgen op de problematiek door resocialisatietraject Titan te starten voor Marokkaans Nederlandse jongeren tussen de 16 en 27 jaar, die moeite hadden met het vinden of behouden van werk of opleiding. Titan bleek onvoldoende succesvol omdat het samenbrengen van deze doelgroep, door een apart programma voor hen op te zetten, niet werkte. De groepsvorming was negatief en zorgde voor nog meer negatieve netwerken.</p> <p>Vanuit de met Titan geleerde lessen is toegewerkt naar een meer outreachende aanpak in de vorm van programma FOCUS welke sinds 2015 operationeel is. Dagelijks worden kwetsbare burgers (waaronder risicojongeren) in groepen van maximaal 13 personen begeleidt naar werk of school.</p>	<p>Voor sommige jongeren is het moeilijk om dagbesteding en/ of werk te vinden en te behouden. Doel is maatschappelijke participatie van overlastgevende jongeren te vergroten door hen succesvol te leiden naar werk, opleiding of een andere zinvolle dagbesteding.</p>	<p>Een slechte arbeidsmarktpositie is een algemeen erkende risicofactor voor delinquentie. Werkloosheid biedt niet alleen de gelegenheid tot, maar ook een financieel motief voor delinquentie.</p>	<p>Regulier werk (en dus niet bijvoorbeeld uitzendbanen) is een sterk beschermende factor tegen delinquentie (van der Geest, 2011). Investeren in opleiding en werkervaring is dan ook van belang bij de aanpak van risicojongeren.</p> <p>Het huidige programma van de gemeente Ede voor het toeleiden naar en behouden van werk is theoretisch onderbouwd. Focus komt voort uit een interventie binnen de hulpverlening om risicogroepen met diverse, al lang bestaande emotionele belemmeringen te begeleiden naar werk en/of maatschappelijke participatie. Bekend is dat cognitieve gedragstherapie en sociale vaardigheidstraining de meest effectieve vormen van aanpakken van probleemgedrag door jeugdigen zijn (Noye & Wittebrood, 2009).</p>

Domein Individueel	Doelen en doelgroep	Mechanismen	Ondersteuning in literatuur
<p>OMGANG LEEFTIJDGENOTEN Ede werkt sinds 2003 met de groepsaanpak. De aanpak was gebaseerd op inventarisaties van de politie op basis van de shortlistmethodiek. Groepen jongeren werden in kaart gebracht, waarna prioritering kon worden aangebracht.</p> <p>Sinds 2015 werkt Ede met de Plus Min Mee methode. Het plus-min-mee project versterkt de aanpak van jeugdgroepen. Met deze methode wordt de input van alle partners in de wijk gebruikt om de groepen in kaart te brengen. Door middel van een 'plus-min-mee' schema wordt inzichtelijk wie binnen de groep de meelopers en negatieve en positieve kopstukken zijn</p>	<p>Aanhoudende aanwas van risicjongeren in Ede blijft dermate zorgen baren dat het wenselijk blijft op groepsniveau in te grijpen. Doel is het verlagen groepsdruk en voorkomen van negatieve beïnvloeding door jongeren 'die al zijn afgegleden'.</p>	<p>75 a 80% van de jeugdcriminaliteit vindt plaats in groepsverband. Er zijn aanwijzingen dat negatieve groepsdruk een risicofactor is voor criminaliteit. Door in te zetten op groepsniveau is de verwachting dat het risico op criminaliteit kan worden verkleind.</p>	<p>Hoewel peerrelaties zeer belangrijk zijn voor de ontwikkeling van jongeren- peerrelaties verschaffen immers een context waarin het kind sociale vaardigheden kan opdoen en oefenen, zelfregulatie kan leren, interpersoonlijke conflicten leert oplossen en sociale rollen, normen en processen ontdekt – kan er ook een gevaarlijke invloed vanuit gaan (Van Lier & Koot, 2008).</p> <p>Foute vrienden zijn echter niet zozeer de oorzaak van delinquentie, als wel een mediërende factor: de omvang en ernst van de delicten nemen toe (Noye & Wittteman, 2009; Van Lieshout et al. 2001). Het isoleren van risicjongeren als groep kan nadelig werken op de recidive, vanwege negatieve groepsdruk (Noye & Wittebrood, 2009).</p>
<p>VROEGSIGNALERING Vanaf 2008 is gestart met de Verwijsindex (later ViVallei). De gemeente heeft met tien maatschappelijke partners afspraken gemaakt om risicjongeren van 0 tot 23 jaar in een risicosignaleringsstelsel op te nemen.</p> <p>In de eerste helft van 2009 heeft een pilot plaatsgevonden met Prokid in de wijk Veldhuizen. Prokid is risicotaxatie instrument met als doel jongeren die voor hun 12e levensjaar al in beeld komen bij de politie in beeld te krijgen en hier vroegtijdig met partners op te interveniëren. In datzelfde jaar werd gestart met Vroegsignalering in de voorschoolse leeftijd met Kijken & Doen (tegenwoordig heet dit 'Vroeghulp Ede', een samenwerking van Kijken & Doen en Integrale Vroeghulp). De gemeente financiert in dit kader een gedragswetenschapper voor snelle diagnose en daarmee de mogelijkheid voor snelle start van behandeling/ begeleiding.</p> <p>Vanaf 2011 tot heden werkt Ede daarnaast met Vindplaatsgericht werken met Centrum Jeugd & Gezin. Hiermee wordt actief ingezet op vroegsignalering op scholen. De inlooppunten van het CJG die eerder bestonden zijn daarmee gesloten en het CJG is sindsdien aanwezig op scholen, in kinderdagverblijven en op peuterspeelzalen. In duo's (schoolmaatschappelijk werker en jeugdverpleegkundige) bezoeken zij de scholen. De school bepaalt zelf hoe ze dit willen invullen: aanwezigheid op schoolplein, organiseren van koffieochtenden, inlooppunten, etc.</p>	<p>Het vroegtijdig signaleren van risicjongeren en daarmee voorkomen dat zij doorgroeien richting (zwaardere) criminaliteit.</p>	<p>Hoe eerder risico's worden gesignaleerd hoe sneller kan worden ingegrepen op risicofactoren en het stimuleren van beschermende factoren.</p>	<p>Uit onderzoek de effectiviteit van criminaliteitspreventie-projecten bij allochtone jongeren komen verschillende succesfactoren, namelijk: een preventieve aanpak maakt de kans op gedragsverandering het grootst/ vroegtijdig ingrijpen afgestemd op leeftijd, problematiek en recidive-risico/ betrekken van ouders, vrienden en buurt/ laagdrempelig en 'outreachend'/ praktisch, stimulerend en persoonlijk/ evenwicht tussen structuur en flexibiliteit - - goede match tussen jongere en hulpverlener (Korf, D.J., Place, S., Vliet, E. van & N. Tanoglu, 2007). Vroegtijdige persoonsgerichte preventie is een strategie om in de eerste levensjaren te interveniëren in de persoonlijke ontwikkeling van kinderen. De eerste vijf levensjaren ziet men als beslissend voor beheersing van agressie: het op jonge leeftijd aanleren van non-agressief en pro-sociaal gedrag is dan het meest effectief. Een fors aantal evaluaties leert dat het mogelijk is specifieke risicofactoren (veelal het leren beheersen van impulsief gedrag via zelfcontrole mechanismen) tot wel 50 procent om te buigen met als gevolg dat opgroeiende kinderen minder crimineel gedrag vertonen dan verwacht. (Piguero et al. 2010).</p>

Domein Gezin	Doelen en doelgroep	Mechanismen	Ondersteuning in literatuur
<p>OPVOEDINGSONDERSTEUNING In 2009 liep het project moedercoaching waarbij de participatie van Marokkaanse vrouwen werd gestimuleerd ten behoeve van opvoeding en betrokkenheid bij opleiding en activiteiten van kinderen. In 2010 werd deze aanpak verder doorontwikkeld omdat met name ook de rol van de vader van belang is. De aanpak werd in 2011 verbreed naar het gezin met de introductie van de Praktische GezinsOndersteuning (PGO+) voor gezinnen van allochtone afkomst. Het PGO+ werkt outreachend, cultuursensitief, laagdrempelig en rechtstreeks vanuit school. De PGO+ wordt overwegend ingezet vanuit school en schoolmaatschappelijk werk als er zorgen zijn over de ontwikkeling van kinderen. Als opschaling voor PGO+ is het vervolgens het gezinsmanagement ingezet. Gezinsmanagement kwam uit het samenwerkingsverband van Marokkaanse gemeenten naar voren als een van de best practices en was het zwaarste aanbod in vrijwillig kader. Op grond van alle kennis en ervaring bij de andere gemeenten waar al gezinsmanagement werkt is in Ede gestart. Sinds 2014 is gezinsmanagement opgegaan in het Sociaal Team.</p>	<p>Creëren van een stabiele thuissituatie voor jongeren door het verbeteren van de opvoedkwaliteiten van ouders. Allochtone gezinnen die ver af staan van de hulpverlening vroegtijdig bereiken.</p>	<p>Opvoedingsondersteuning is een verzamelbegrip voor preventieve activiteiten en interventies, die zich richten op het vergroten van de opvoedingscompetenties van ouders en het verbeteren van de opvoedingssituatie. De veronderstelling is dat de kwaliteit van thuissituatie en opvoeding van invloed is op het huidige en toekomstige gedrag van kinderen.</p>	<p>Verschillende opvoedingsondersteuning programma's blijken succesvol te zijn bij het voorkomen van asociaal en delinquent gedrag bij kinderen. Ze blijken op latere leeftijd een positief effect te hebben op persoonlijke relaties, onderwijs en werkgelegenheid. Programma's gericht op opvoedingsondersteuning helpen bij het reduceren van het aantal 'little trouble-makers' met zo'n 20% en daarmee wordt op langere termijn het aantal 'big trouble-makers' in omvang teruggebracht. (Piquero et al., 2008). Gezinsinterventies, waaronder opvoedingsondersteuning, dragen volgens internationaal onderzoek bij aan de preventie van jeugddelinquentie (Noye & Wittebrood, 2009). Er zijn een drietal gezinselementen aan te wijzen die van belang zijn bij het opvangen van individuele risicofactoren: stabiliteit van opvoeding, voorbeeldwerking andere gezinsleden en opvoedingsstijl</p>
<p>AANPAK MULTIPROBLEEMGEZINNEN Bij de aanpak van multiprobleemgezinnen wordt getracht door een eenduidige, langdurige aanpak en een afgestemde combinatie van interventies die aansluiten bij de problematiek van gezinnen de voorwaarden te scheppen voor een veilige en verantwoorde leefomgeving van kinderen. Vanaf 2008 werd dit gedaan binnen de Wijkgerichte intensieve gezinsondersteuning (WIG). Sinds 2014 is deze aanpak opgegaan in het Sociaal Team.</p>	<p>De doelen zijn het verminderen van de invloed van risicofactoren en het vergroten van de invloed van beschermende factoren binnen multiprobleemgezinnen.</p>	<p>Door een eenduidige en langdurige aanpak en een goed afgestemde combinatie van interventies die aansluiten bij de problematiek van onderhavige gezinnen worden de voorwaarden geschepd voor een veilige en verantwoorde leefomgeving van kinderen.</p>	<p>Er is nog weinig Nederlands effectonderzoek naar de werking van interventies in multiprobleemgezinnen. Wel is bekend wat werkzame factoren kunnen zijn. Geschikte interventies, die veel werkzame factoren voor multiprobleemgezinnen bevatten, zijn Intensieve Pedagogische Thuishulp, het wraparound care-model en de inzet van gezinscoaching. Een multisysteembenadering, waarbij integraal wordt geïntervenieerd in de verschillende leefdomeinen van de jongeren, is de meest effectieve aanpak ter preventie van jeugddelinquentie (Noye & Wittebrood, 2009).</p>

Domein Sociale Omgeving	Doelen en doelgroep	Mechanismen	Ondersteuning in literatuur
<p>BETREKKEN SCHOLEN Tot 2011 heeft Ede ingezet op het spreidingsbeleid op de scholen. De populatie allochtone leerlingen was en is niet evenredig verdeeld over de verschillende scholen. Op een aantal scholen is er sprake van een zeer hoge populatie allochtone leerlingen. Dit heeft niet geresulteerd in het gewenste resultaat. Rond 2011 heeft de gemeente besloten de verantwoordelijkheid bij scholen te leggen en hier niet langer op te sturen.</p> <p>Vanaf 2012 zet Ede sterk in op voorschoolse educatie en hele jonge kinderen (2,5 tot 4 jaar). Ook het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid is in de afgelopen jaren in het teken komen te staan van de voor- en vroegschoolse educatie met de nadruk op de doorgaande lijn tussen peuterspeelzalen en basisscholen. In het basis- voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs in Ede zijn er de afgelopen jaren diverse projecten en activiteiten geweest die de integratie tussen autochtone en allochtone leerlingen bevorderen en waarbij ook ouderbetrokkenheid een belangrijk thema was.</p> <p>Daarnaast is er schoolmaatschappelijk werk beschikbaar in het basis- en voorgezet onderwijs: korte hulpverleningstrajecten advisering en begeleiding van kinderen in schoolgaande leeftijd (en hun ouders) in problematische situaties. Ook is er een adviesmogelijkheid over externe hulp aan scholen en/of thuisituaties van kinderen.</p> <p>Het Team Leerlingzaken (uitvoering van Leerplicht en Regionale Meld- en Coördinatiefunctie Voortijdig Schoolverlaten) van de gemeente Ede treedt op bij verzuim en (dreigend) voortijdig schoolverlaten. Dit gebeurt op alle scholen. Voor het aanpakken van schoolverzuim zijn er aparte gesprekken op scholen en worden huisbezoeken afgelegd bij jongeren van 18 jaar en ouder die verzuimen of uitvallen.</p>	<p>Het voorkomen/verminderen van onderwijsachterstanden door vroegtijdige onderkenning en snelle inzet van deskundige hulp voor kind, ouder(s) en school</p>	<p>Verbeteren ontplooiingsmogelijkheden en daarmee de kans op crimineel gedrag verkleinen. Een diploma kan risicjongeren, met hun zwakkere en moeilijke uitgangspositie in de maatschappij, net dat steuntje in de rug geven dat ze nodig hebben.</p>	<p>De school heeft op jongere leeftijd mede een opvoedende rol naast het gezin. Op latere leeftijd, tijdens pubertijd en adolescentie, is er het risico dat risicoeugd weinig vermogen of animo tot schools presteren heeft. Gevolg kan zijn dat zij de binding met de samenleving via school verliezen en daardoor afdrijven naar sociale marginalisering (Min V&J, 2011)</p>

Domein Sociale Omgeving	Doelen en doelgroep	Mechanismen	Ondersteuning in literatuur
<p>AANPAK BINNEN DE WIJK In Veldhuizen A is een sterk wijkteam actief met grote bekendheid onder de bewoners (90%). Tot medio 2013 was het wijkgericht werken vooral gefocust op schoon, heel en veilig en was de aanpak met name operationeel van aard. Er werd gewerkt met plannen waar op basis van bewonerswensen activiteiten / projecten in stonden.</p> <p>Vanaf eind 2013 is het wijkgericht werken verder doorontwikkeld. Vanaf dat moment wordt er gewerkt met een gebiedsagenda welke tot stand komt met inbreng van de bewoners. Daardoor wordt meer vanuit de wijk (aan)gestuurd. De gebiedsagenda wordt op het thema veiligheid uitgewerkt in de wijkveiligheidsagenda. De verschuiving naar meer probleemgericht werken is ook terug te zien in het aanbod van jeugdactiviteiten</p> <p>Sinds 2014 zijn Sociale Teams aan de slag in de wijken en wordt de integrale samenwerking sterker neergezet (zie ook het domein gezin). <i>Jeugdactiviteiten</i>. In lijn met de gebiedsagenda wordt in de wijk steeds meer specifiek ingezet op jeugdactiviteiten: meer probleemgericht en meer ruimte voor maatwerk. Met de ontwikkeling van wijkregie wordt nu meer vraaggericht gewerkt. Eerder werd in Ede geconstateerd dat met de activiteiten vooral een vaste groep bereikt werd en het lastig is om een deel van de risicjongeren te mobiliseren voor de activiteiten. De gemeente wil komend jaar daarom inzetten op een meer outreachende en vraaggerichte aanpak waarbij jongerenwerkers de risicjongeren actief opzoeken.. Bijzondere aandacht krijgt het ontwikkelen van vaardigheden ten behoeve van arbeidsparticipatie.</p>	<p>Opzetten van wijkregie en aanpak in de wijk om: de afstand tussen overheid en bewoners te verkleinen (leefwereld en systeemwereld), de samenwerking tussen de professionals in de wijk te verbeteren en een beter beeld te krijgen van wat er speelt in de wijk (vroeg signalering)</p>	<p>Door de afstand tussen overheid en bewoners te verkleinen en de samenwerking tussen professionals in de wijk te verbeteren is het mogelijk risicofactoren vroegtijdig te signaleren en daarmee te voorkomen dat risicjongeren afglijden.</p>	<p>Naschoolse activiteiten waarin probleemjongeren en niet-probleemjongeren samenkomen, zijn veelbelovend als aanvulling op andere interventies (Noye & Wittebrood, 2009).</p>

Domein Sociale Omgeving	Doelen en doelgroep	Mechanismen	Ondersteuning in literatuur
<p>ETNISCHE GEMEENSCHAPPEN/ ZELFORGANISATIES De raad heeft begin 2013 de overgangsnota Participatie door Integratie Ede 2013 vastgesteld. In deze overgangsnota wordt voorgesteld het systeem van subsidiëren van de zelforganisaties te wijzigen. Daarmee was een verschuiving beoogd naar meer wijk- en vraaggericht werken gebaseerd op maatwerk. Aanleiding voor deze wijziging was de beëindiging van het doelgroepenbeleid ten aanzien van de integratie van de Edenaren van migrantenafkomst. De verschillende doelgroepen waren sterk op zichzelf gericht: zij hadden een eigen ruimte en eigen activiteiten. Het integratievraagstuk is nu een onderdeel van participatie binnen de WMO. Belangrijkste wijzigingen uit de nota zijn het beëindigen van subsidie voor huisvesting en de aanvraagprocedure voor een bijdrage voor activiteiten.</p>	<p>Binnen het doelgroepenbeleid voerde Ede specifiek beleid met als doel het stimuleren van integratie van bewoners met een migrantenafkomst. Dit gebeurde mede door het betrekken van etnische gemeenschappen. Vraaggericht werken staat in het huidige beleid centraal.</p>	<p>Marokkaans Nederlandse jongeren komen vaker in beeld met onaangepast gedrag op straat, op school of bij sociale activiteiten. Zorgsignalen worden niet altijd herkend of niet goed geïnterpreteerd, waardoor zij ondervetegenwoordigd zijn in de vrijwillige en lichte vormen van opvoed- en opgroei-ondersteuning. Om problemen op latere leeftijd te voorkomen, is het van belang dat deze jongeren eerder de best passende hulp krijgen.</p>	<p>Ede voerde tot 2013 specifiek beleid op bewoners met een migrantenafkomst. Het is onbekend of het stimuleren van en motiveren van bewoners en zelforganisaties bijdraagt aan integratie en participatie.</p>

Domein Fysieke Omgeving	Doelen en doelgroep	Mechanismen	Ondersteuning in literatuur
<p>HERSTRUCTURERING In 2003 werd de stedenbouwkundige visie voor Veldhuizen A vastgesteld. Hier werd door de gemeente en de woningcorporatie Woonstede ingezet op de sloop en nieuwbouw van woningen in Veldhuizen A. Het doel was het slopen van goedkope woningen en het bouwen van duurdere woningen waardoor de bevolkingssamenstelling meer divers wordt. Een aantal flats is gesloopt, maar door de crisis werd de visie in 2011 bijgesteld.</p>	<p>Meer gemengd aanbod aan woningen in de wijk Veldhuizen A, met als doelstelling een meer gemengde bevolkingssamenstelling in de wijk en de mogelijkheid tot het maken van een wooncarrière.</p>	<p>Als je goedkope woningen sloopt, en hiervoor in de plaats duurdere woningen bouwt, kan diversiteit van bevolkingssamenstelling toenemen. Het veronderstelde mechanisme is dat dit een positieve bijdrage levert aan de leefbaarheid in de wijk en een afname van overlast en verloedering bewerkstelligt.</p>	<p>Gesteld kan worden dat fysieke ingrepen in de woningvoorraad doeltreffend kunnen zijn om de sociale samenstelling van de bevolking te veranderen. De invloed van herstructurering op leefbaarheid en veiligheid in een buurt lijkt een positieve bijdrage te leveren aan de afname van criminaliteit en verloedering. De herstructurering blijkt minder invloed te hebben op de beleving van onveiligheid en tevredenheid van bewoners over de woonomgeving. (Wittebrood en van Dijk, 2009; Wittebrood en Permentier, 2011)</p>
<p>INRICHTING VAN DE WIJK Tot 2010 vond bewonersparticipatie met name op initiatief van de gemeente plaats. Vanaf 2011 is dit initiatief steeds meer bij bewoners komen te liggen. Samen met bewoners van Veldhuizen A zijn delen van de openbare ruimte opgeknapt. Zo hebben de eigenaren van 300 drive-in woningen samen grote stukken openbare ruimte aangelegd met ondersteuning van de gemeente. Het doel hiervan was enerzijds het verbeteren van de kwaliteit van de openbare ruimte en anderzijds het bevorderen van de sociale cohesie. Beide elementen kunnen bijdragen aan het tegengaan van overlast en verloedering in de wijk.</p>	<p>Sociale cohesie bevorderen bij bewoners van Veldhuizen A om zo een positief effect te sorteren op de overlast en verloedering in de wijk.</p>	<p>Als bewoners elkaar kennen en zich gezamenlijk verantwoordelijk voelen, dan versterkt dit de sociale cohesie. Wat tot gevolg heeft dat bewoners elkaar aanspreken op ongewenst gedrag en/of ongewenst gedrag minder vertoond wordt.</p>	<p>Op basis van de beleidstheorie van buurtpreventie (specifiek participatie in de buurt), kan gesteld worden dat mensen dankzij sociale cohesie respectvoller met elkaar omgaan en voor minder overlast en onveiligheid zorgen. Onderling vertrouwen en (informele) sociale controle zijn belangrijke aspecten van sociale cohesie zijn, die sociale veiligheid kunnen vergroten. Tegelijkertijd wordt geconstateerd dat sociale processen die zich afspelen tussen bewoners, relatief gezien een geringe invloed hebben. Het effect op het vergroten van de sociale veiligheid is daarmee minimaal. (Noije en Wittenbrood, 2009)</p>

Domein Toezicht en Handhaving	Doelen en doelgroep	Mechanismen	Ondersteuning in literatuur
<p>INZET POLITIE EN TOEZICHT In 2008 werd een speciaal themateam van de politie (opnieuw) opgericht, het zogenaamde Poemateam. Dit team en de camera's werden in Veldhuizen ingezet om de overlast en criminaliteit door risicojongeren te bestrijden. Het team werd in 2010 weer afgeschaald, omdat de overlast en criminaliteit door risicojongeren was afgenomen.</p> <p>Uit onderzoek in de 22 zogenaamde Marokkanen-gemeenten bleek dat gezinsmanagement en straatcoaches effect sorteerden bij de aanpak van risicojongeren. Naar aanleiding van dit onderzoek stelde de gemeente in 2010 vier jeugdboa's aan. Dit zijn toezichthouders met een taakaccent op jeugd. Zij houden zich bezig met het in contact komen, in kaart brengen en het bestrijden van hinderlijke- en overlastgevendende jeugdgroepen, het inventariseren van overlastlocaties, het signaleren van spijbelende jeugd en delen van informatie van het Veiligheidshuis en andere relevante partners. Deze opzet komt overeen met straatcoaches.</p> <p>Een groep jongeren uit de gemeente Ede werd in het zuiden van Nederland in verband gebracht met woning- en bedrijfsinbraken. De kern van deze groep bestaat uit jongvolwassen criminelen die vroeger deel uitmaakten van enkele problematische jeugdgroepen in gemeente Ede. Op basis hiervan is in 2014 en 2015 gestart met een integrale projectmatige aanpak. De gemeente richtte zich met name op de nieuwe en jonge aanwas, de politie richtte zich op de aanpak van de 'rising stars' (jongeren die woninginbraken en overvallen plegen) en het OM richtte zich op de harde kern (criminele jongens die georganiseerde criminaliteit plegen). De opzet van het project was om te komen tot een outreachende aanpak.</p>	<p>Doel van de inzet van de politie is handhaving van de openbare orde en het versterken van de bestrijding van criminaliteit. Enerzijds worden grenzen kenbaar gemaakt en anderzijds wordt de informatiepositie vergroot.</p> <p>Voorkomen dat jongeren op straat rondhangen en daarbij overlast veroorzaken en vernielingen plegen</p>	<p>Het idee dat de combinatie van voldoende besef van de pakkans en van de ernst van de gevolgen afschrikkend werkt, is gebaseerd op gevestigde (psychologische) wetenschappelijke inzichten. Daders moet het zo moeilijk mogelijk gemaakt worden om delicten te plegen. Door veelvuldig op straat te zijn en jongeren aan te spreken wordt de informatiepositie versterkt en kan schaarse capaciteit gericht ingezet worden.</p>	<p>Politiesurveillances zijn alleen effectief om de criminaliteit, overlast en onveiligheidsgevoelens terug te dringen als deze gericht ingezet worden op risicogroepen, -gebieden en -tijdstippen. (Van der Knaap et al., 2006).</p> <p>Het blijkt dat verschillende vormen van functioneel toezicht (stadswachten, huismeesters, controleurs binnen het openbaar vervoer, particuliere beveiliging, buurtconciërges e.d.) effectief zijn in het terugdringen en voorkomen van criminaliteit. Deze vormen van functioneel toezicht worden steeds vaker ingezet naast die van het reguliere politietoezicht. (Welsh et al. 2010)</p> <p>Het doorbreken van de anonimiteit van de risicojongeren is een belangrijke stap op weg naar het voorkomen van erger (Verweij/Jonker Instituut).</p>

Domein Toezicht en Handhaving	Doelen en doelgroep	Mechanismen	Ondersteuning in literatuur
<p>CAMERATOEZICHT In 2008 zijn camera's in de wijk opgehangen in het kader van artikel 151c van de Gemeentewet (handhaving van de openbare orde).</p>	<p>Primair bedoeld voor het bestrijden van overlast door risicojongeren. Wordt daarnaast ook ingezet voor opsporing van strafbare feiten.</p>	<p>Door de aanwezigheid van camera's worden potentiële daders afgeschrikt. Pro-actie: door live toezicht kan de politie snel ingrijpen bij beginnende incidenten. Repressie: opgenomen beelden kunnen een rol spelen bij opsporing en vervolging van daders.</p>	<p>Het preventieve effect van camera's is beperkt. Camera's hebben minder preventief effect op impulsieve daders, bijvoorbeeld personen onder invloed van drank, drugs of hevige emoties. Het afschrikwekkende effect van camera's blijkt het grootst te zijn op criminelen die eerder zijn veroordeeld op basis van camerabeelden. (Gill, 2003). Wel bevordert cameratoezicht tijdig proactief ingrijpen door de politie indien live meegekeken wordt, en de opsporing van daders achteraf. De mogelijke meerwaarde van camera's voor opsporing achteraf (repressie) is in theorie groot. Toch is de meerwaarde van cameratoezicht voor de opsporing nog bijna nooit overtuigend aangetoond in onderzoek. Dat komt doordat het vrijwel onmogelijk blijkt een directe koppeling te leggen tussen enerzijds de inzet van een camera en anderzijds de opsporing.</p>
<p>BUURTPREVENTIE 2008/2009 Buurtvaders project lijkt niet van de grond te zijn gekomen wegens het uitblijven van vrijwilligers. Inzet vindt alleen plaats tijdens Oud en Nieuw. De afdeling toezicht geeft binnen haar beperkte mogelijkheden ondersteuning aan de politie.</p> <p>2010/2011 Nachtelijk toezicht van afdeling toezicht (gefinancierd uit van Montfrans-gelden). De afdeling toezicht werkt steeds intensiever samen met de politie. Toezichthouders worden ook regelmatig ingezet op overlast door jongeren.. Omdat dit met name in de avond- en nachtelijke uren plaatsvindt is de inzet ook op deze momenten.</p>	<p>Het tegengaan van overlast door hangjongeren.</p>	<p>Door toezicht te houden en jongeren aan te spreken op gedrag wordt overlast voorkomen.</p>	<p>Over de Marokkaanse buurtvaders, een vorm van buurtcoaching, zijn ook in Nederland positieve geluiden te horen, hoewel er geen evaluatieonderzoek naar is gedaan (Noye & Wittebrood, 2009)</p>

Bijlage 4 Tabellen veiligheid Veldhuizen

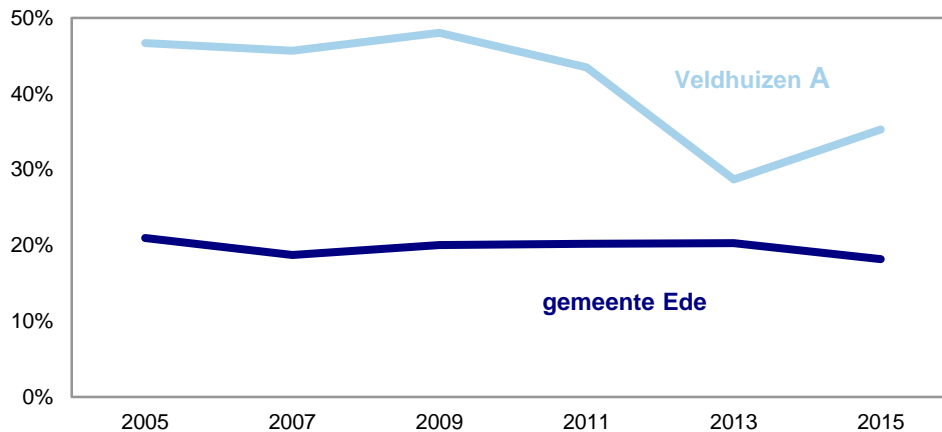
A

Veiligheidsgevoel

Het percentage mensen in Veldhuizen A dat zich wel eens onveilig voelt in de eigen buurt ligt al jaren (fors) boven het gemiddelde voor de gemeente Ede. In 2013 werd het verschil kleiner, maar twee jaar later was dit weer opgelopen.

Figuur 4.1

% Inwoners dat zich weleens onveilig voelt in de eigen buurt, Veldhuizen A en gemeente Ede, 2005 - 2015

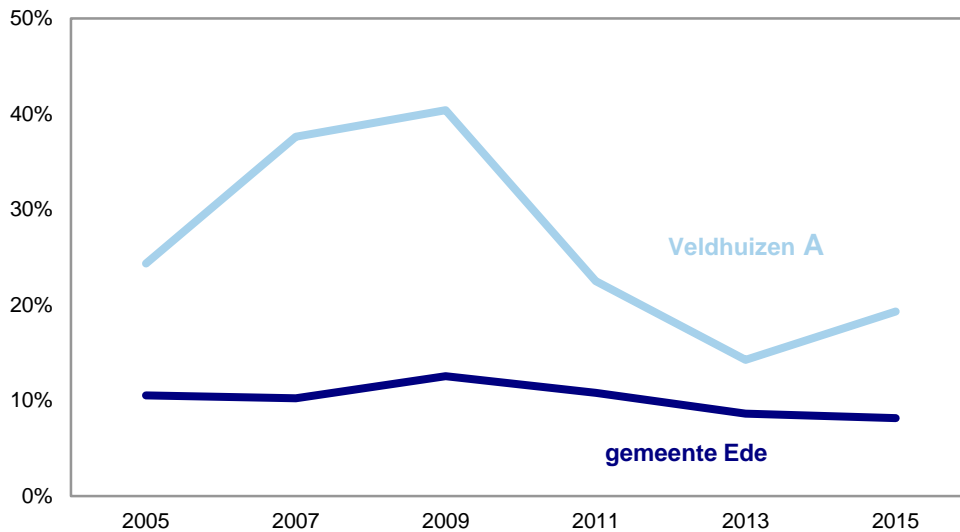

Overlast groepen jongeren

Een vergelijkbaar patroon zien we in het percentage bewoners dat 'vaak overlast ervaart van groepen jongeren'. Daarbij moet vermeld worden dat dit percentage in de periode 2009-2013 gehalveerd is. In 2013 – 2015 heeft zich weer een stijging voorgedaan.

Figuur 4.2

% Inwoners dat vaak overlast ervaart van groepen jongeren, Veldhuizen A en gemeente Ede, 2005 - 2015

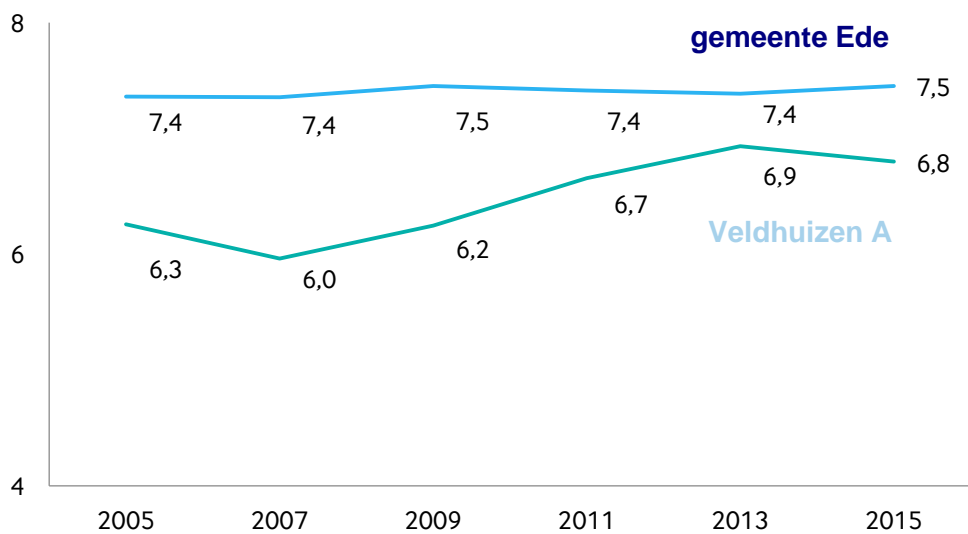

Leefbaarheid

Het gemiddelde rapportcijfer dat bewoners geven voor de leefbaarheid in de wijk is sinds 2007 gestegen, maar de afgelopen twee jaar licht afgenomen. De stabiele trend van de gemeente Ede wordt niet gevolgd.

Figuur 4.3

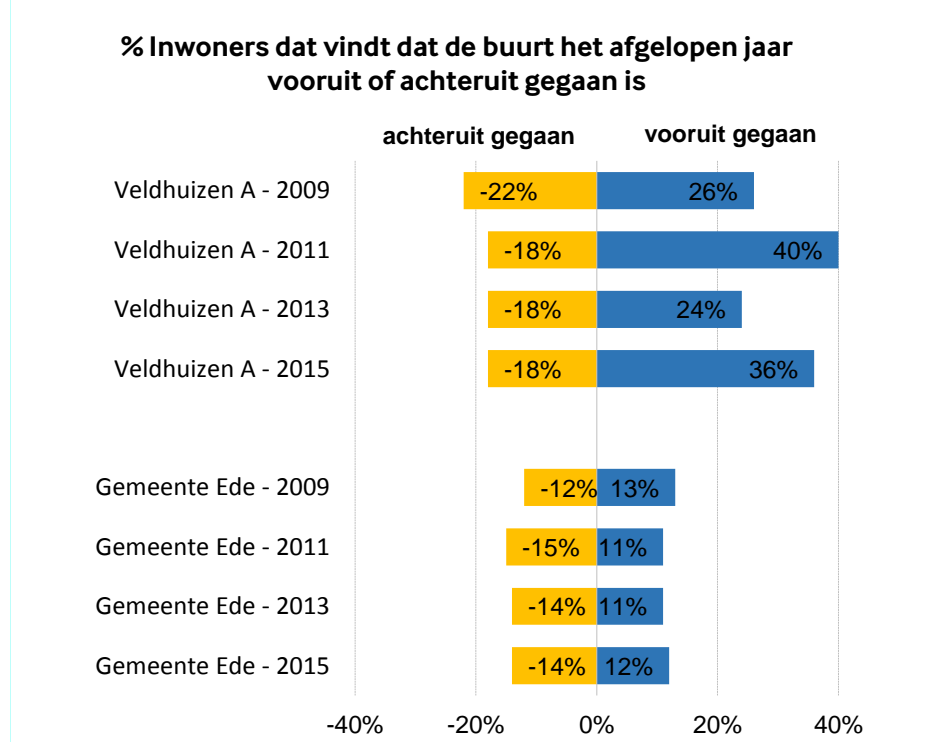
Gemiddeld rapportcijfer van bewoners voor de leefbaarheid in de buurt, Veldhuizen A en gemeente Ede, 2005 - 2015

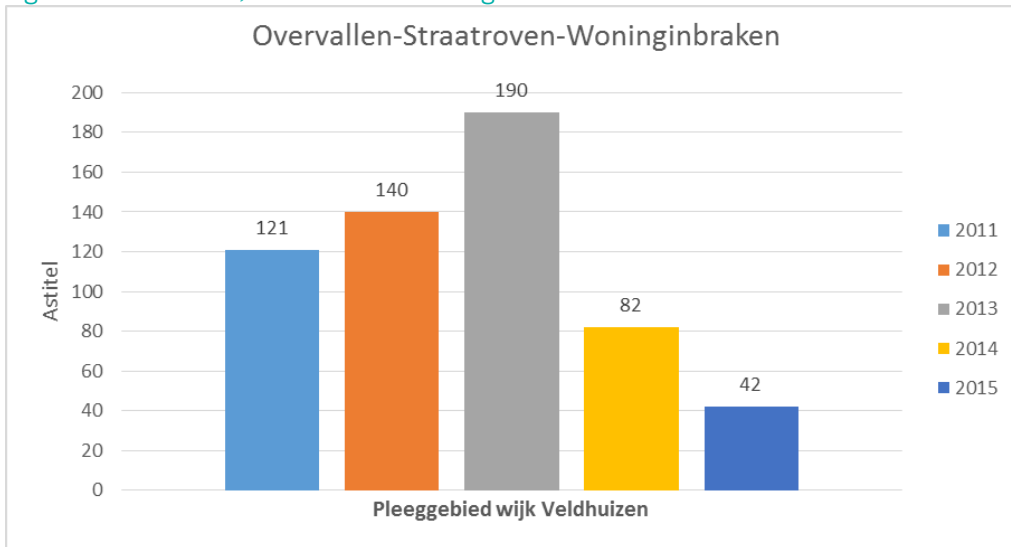
Veiligheid

Het rapportcijfer voor de veiligheid in de buurt kent een soortgelijk verloop: van een 6,0 in 2005 via een dal naar een 6,2 in 2015 voor Veldhuizen A. In dezelfde periode ging het cijfer voor de gemeente Ede van een 7,1 naar een 6,9.

Figuur 4.5

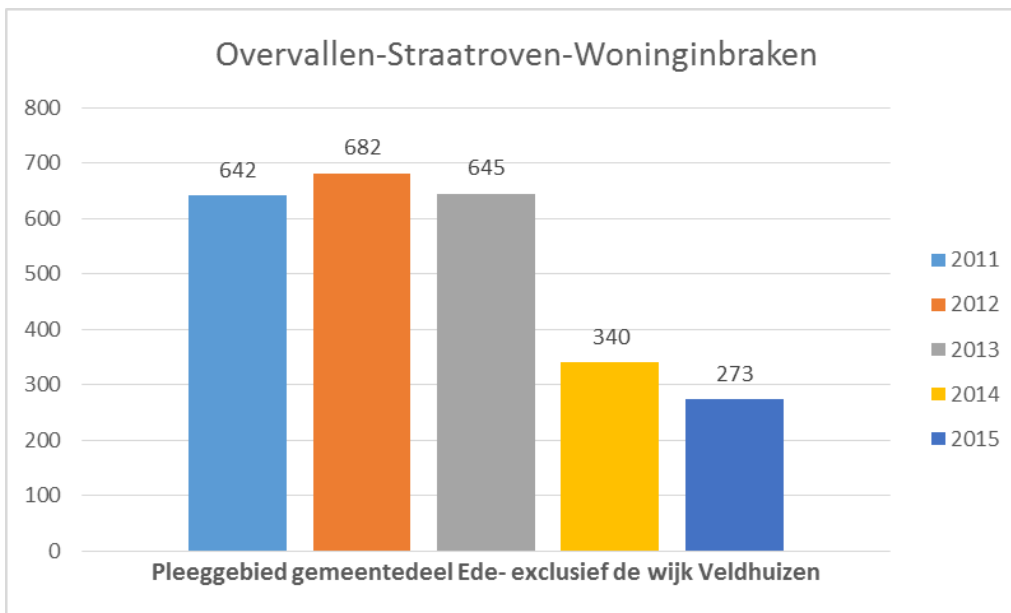

Figuur 4.6 Overvallen, straatroven en woninginbraken in Veldhuizen 2011 - 2015

Wat opvalt aan figuur 4.6 is dat er tussen 2013 en 2015 een sterke daling was: min 78 procent. Deze daling wordt vooral veroorzaakt door een sterke afname in het aantal woninginbraken.

Figuur 4.7 Overvallen, straatroven en woninginbraken gemeentedeel Ede (exclusief Veldhuizen) 2011 - 2015

Ook in de gemeente Ede exclusief de wijk Veldhuizen is er een sterke daling: min 58 procent. De daling in Veldhuizen volgt de bredere trend en is zelfs nog sterker.

Bijlage 5 Monitor Marokkaanse Nederlanders

		2009	2010	2011	2012	2013	Vershil OVT
Voortijdig schoolverlaten (12 - 22 jaar)							
Ede	Totale populatie	3,4%	3,1%	3,2%	3,2%		
	MN-populatie	7,5%	5,9%	4,6%	4,6%		
	Oververtegenwoordiging¹⁶	118	91	47	45		-73
22 Gemeenten	Totale populatie	4,6%	4,4%	4,6%	4,2%		
	MN-populatie	5,8%	6,1%	6,2%	5,5%		
	Oververtegenwoordiging	27	37	36	30		+3
Geregistreeerde werkzoekenden (15 -24 jaar)							
Ede	Totale populatie	0,9%	1,3%	1,0%	1,5%	1,2%	
	MN-populatie	2,9%	5,1%	4,4%	3,9%	2,0%	
	Oververtegenwoordiging	209	286	321	166	68	-141
22 Gemeenten	Totale populatie	1,4%	2,4%	2,3%	2,3%	2,6%	
	MN-populatie	2,9%	4,3%	4,3%	4,6%	4,6%	
	Oververtegenwoordiging	98	80	89	103	74	-24
Uitkeringen (15 – 24 jaar)							
Ede	Totale populatie	0,5%	0,6%	0,6%	0,6%	0,4%	
	MN-populatie	1,5%	2,0%	2,1%	2,0%	1,5%	
	Oververtegenwoordiging	201	215	257	216	264	+65
22 Gemeenten	Totale populatie	1,0%	1,4%	1,6%	1,6%	1,5%	
	MN-populatie	1,8%	2,6%	2,9%	3,4%	3,2%	
	Oververtegenwoordiging	76	86	88	104	117	+41
Verdachten (12-24 jaar)							
Ede	Totale populatie	2,5%	2,6%	2,7%	2,2%		
	MN-populatie	11,9%	13,4%	12,1%	9,6%		
	Oververtegenwoordiging	383	411	350	339		-44
22 Gemeenten	Totale populatie	3,7%	3,3%	3,4%	3,1%		
	MN-populatie	9,6%	9,2%	8,9%	8,2%		
	Oververtegenwoordiging	163	174	164	167		+4

¹⁶ Oververtegenwoordiging is een percentage dat wordt berekend door het verschil tussen het aandeel in de doelgroep en de totale groep te delen door het aandeel in de totale groep. Een oververtegenwoordiging van 0% betekent dat er geen verschil is tussen de totale groep en de doelgroep (Marokkaanse Nederlanders). Een oververtegenwoordiging van 100% betekent dat het feit onder de doelgroep 2 keer zo vaak voorkomt als in de totale groep.

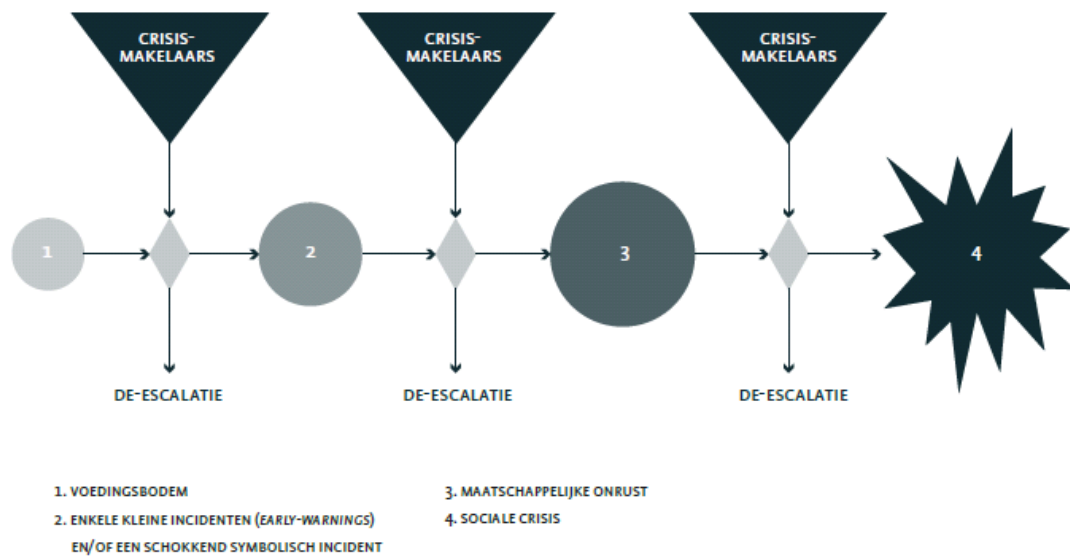
We lichten de cijfers hierboven kort toe.

- ③ **Voortijdig schoolverlaten:** In vergelijking met de 22 gemeenten vallen in Ede in 2012 minder Marokkaans Nederlandse jongeren voortijdig uit op school (4,6% t.o.v. 5,5%). De oververtegenwoordiging van Marokkaans Nederlandse jongeren is in Ede afgenomen (van 118 in 2009 naar 45 in 2012). In de 22 gemeenten is de oververtegenwoordiging in 2012 weliswaar lager dan in Ede (30 t.o.v. 45), maar deze is vrijwel gelijk gebleven tussen 2009 en 2012. Uit recente cijfers blijkt overigens dat de gemeente Ede de afgelopen twee jaar bovenaan in de lijst van de G32 staat met het laagste percentage voortijdig schoolverlaters (1,5%).
- ③ **Geregistreeerde werkzoekenden:** In vergelijking met de 22 andere gemeenten staan in Ede in 2013 minder Marokkaans Nederlandse jongeren geregistreerd als werkzoekenden (2,0% t.o.v. 2,6%). De oververtegenwoordiging van Marokkaans Nederlandse jongeren is in Ede afgenomen (van 209 in 2009 naar 68 in 2013). Daarmee is de oververtegenwoordiging in de 22 gemeenten in 2013 groter dan in Ede (74 t.o.v. 68).
- ③ **Uitkeringen:** In vergelijking met de 22 gemeenten hebben in Ede in 2013 minder Marokkaans Nederlandse jongeren een uitkering (1,5% t.o.v. 3,2%). De oververtegenwoordiging van Marokkaans Nederlandse jongeren is in Ede toegenomen (van 201 in 2009 naar 264 in 2013). In de 22 gemeenten is de oververtegenwoordiging van Marokkaans Nederlandse jongeren ook toegenomen, maar deze is in 2013 een stuk lager dan in Ede (117 t.o.v. 264).
- ③ **Verdachten:** In vergelijking met de 22 gemeenten zijn in Ede in 2012 meer Marokkaans Nederlandse jongeren verdachte van een misdrijf (9,6% t.o.v. 8,2%). De oververtegenwoordiging van Marokkaans Nederlandse jongeren is in Ede afgenomen (van 383 in 2009 naar 339 in 2012). In de 22 gemeenten is de oververtegenwoordiging in 2012 een stuk lager dan in Ede (167 t.o.v. 339), maar deze is vrijwel gelijk gebleven tussen 2009 en 2012.

Bijlage 6 Maatschappelijke onrust

De incidenten die plaatsvonden in de wijk Veldhuizen A kunnen worden bekeken binnen een proces van maatschappelijk onrust. Van dit proces geven we eerst een beknopte uiteenzetting. Hiervoor maken we gebruik van eerder onderzoek van DSP-groep¹⁷.

Beschrijving van het proces

Er is sprake van maatschappelijke onrust als de volgende ingrediënten aanwezig zijn:

- 🕒 Een voedingsbodem, onderliggende maatschappelijke problemen.
- 🕒 Een dramatisch incident – soms na een reeks van kleinere incidenten – dat heftige reacties veroorzaakt bij burgers, in de media of in de politiek, en dat symbool staat voor de onderliggende maatschappelijke problemen.
- 🕒 Het (als reactie op dit incident) optreden van massale dan wel ernstige aantastingen van de openbare orde en veiligheid.

Voedingsbodem

De geschiedenis leert dat maatschappelijke onrust geen nieuw verschijnsel is. Wel kunnen er nieuwe voedingsbodems ontstaan (globalisering, bescherming van dierenrechten). Anderzijds doven oude voedingsbodems uit. Bijvoorbeeld omdat er nieuwe wetgeving is ontstaan, mede als gevolg van massale protestacties (vrouwenstemrecht, abortus). Maatschappelijke onrust kan dus een belangrijke

¹⁷ Hulshof, de Kleuver, Lugtmeijer & Pach (2007). Maatschappelijke Onrust - Leerzame voorbeelden, historie, literatuur en meer. Amsterdam: DSP-groep.

maatschappelijke functie vervullen en is niet per definitie een negatief verschijnsel. Massale boosheid en verontwaardiging die ontstaat als reactie op een incident vormt een kernaspect van maatschappelijke onrust. Veel mensen raken verontwaardigd indien een of meerdere van de volgende zaken in hun ogen aangetast of bedreigd worden: inkomen en/of werkomstandigheden, woongenot, de (identiteit van de) eigen groep, 'heilige' symbolen en locaties, burger- en grondrechten, persoonlijke veiligheid, veiligheid van kinderen, vrede en politieke stabiliteit, het milieu en tot slot mensenrechten en het voorkomen van kinderarbeid.

Het escalatieproces

Enkele, vaak kleinere, incidenten die zich op een bepaalde voedingsbodem voordoen zijn mogelijke voorbodes van maatschappelijke onrust. Een dramatisch incident kan negatieve beeldvorming en toenemende maatschappelijke spanningen versneld vergroten, vooral als dit incident symbolische waarde heeft. Dit incident vormt als het ware de vonk die een bestaand (sluimerend) conflict doet ontvlammen. De situatie kan verder escaleren als er partijen zijn die gebruik maken van de explosiviteit van de situatie om het probleem waar het incident symbool voor staat op de politieke agenda te krijgen. Indien er dan ook nog andere partijen zijn die escalerend optreden (de media of onhandig opererende gezagsdragers) kan er grootschalige maatschappelijke onrust of zelfs een sociale crisis ontstaan. Deze partijen die escalerend of de-escalerend kunnen optreden noemen we 'crisismakelaars' en kunnen zijn: de media, politici, de lokale of centrale overheid, maar ook burgers en organisaties uit het maatschappelijke middenveld. Het schema geeft een overzicht van dit escalatieproces.

DSP-groep BV
Van Diemenstraat 374
1013 CR Amsterdam
+31 (0)20 625 75 37

dsp@dsp-groep.nl

KvK 33176766

www.dsp-groep.nl

DSP-groep, opgericht in 1984, is een onafhankelijk landelijk bureau voor onderzoek, advies en management, met vijftig medewerkers. We werken in opdracht van overheden en maatschappelijke organisaties op regionaal, lokaal en (inter)nationaal niveau.

Werkvelden

De werkvelden waarop we de meeste expertise hebben opgebouwd zijn veiligheid, jeugd, sport, kunst en cultuur, onderwijs, openbare ruimte en groen, sociaal beleid, stedelijke vernieuwing, zorg en welzijn, wonen en wijkgericht werken.

Dienstverlening

We ondersteunen onze opdrachtgevers bij complexe vraagstukken. We kunnen onderzoek doen, een registratiesysteem of monitor ontwikkelen, een advies uitbrengen, een beleidsvisie voorbereiden, een plan toetsen of tijdelijk het management voeren. DSP-groep geeft ook trainingen, workshops en lezingen.

Meer weten?

Neem vrijblijvend contact met ons op voor meer informatie of om een afspraak te maken. Bezoek onze website www.dsp-groep.nl voor onze projecten, publicaties en opdrachtgevers.